

ἀρ. 2

Ίούνης - Ίούλης 1919

Η ΠΡΩΤΗ ΜΕΡΑ

— ΜΥΣΤΙΚΙΑ ΣΚΗΝΗ —

[Στὸν κῆπο τῆς παραδομένης δέησης, ὅπου μακροχρονίζει τ' ἀρχαῖκὸ Δειλινό, ζεῖ ἡ ΗΧΩ ΤΩΝ ΙΣΚΙΩΝ σκλάβια τοῦ ΡΗΓΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΑΛΩΝ.

Εἰν' ὀλόγυμνη καὶ στὰ μαλλιά, λυτὰ ὅπως λάγγεμα εὐωδιᾶς γύρω σὲ εἶδωλο, ξεπνοῖζον οἱ ἀμάδητοι ἀνασσαμοὶ τῶν ρόδων. Μπρὸς στὰ πόδια τῆς μουντόχρωμες στόφες, καὶ τραβοῦν ὡς τὰ χεῖλια μιᾶς γούρνας, ὅπου μερώνει ἢ μεστή ἀποχὴ τοῦ συντριβανοῦ. Σ' ὄλη τῆς τῆ νάρκη φιλντισώνει κ' ἐλαφροανοίγεται ἡ χλωμάδα σὰν ἓνα ξόρκι παρθενικό. Στηρίζει τὸν ἄγκωνά τῆς στὸν κορμὸ ἐνὸς δέντρου πὸ οἱ φυλλωσιές του ὀλόφωτες εἶναι ἀραδιασμένες ὡς στὸ ψῆλωμα τῶν σύμφωνων.

Γύρω βασιλεύει μιὰ γαλήνη κοντοζυγισμένη μουγγά.

Γαλάζια θολώματα ἀνεβαίνουν κατάμακρα σέρνοντας τῆ σωπασιὰ τοῦ ὀλοένα . . . . Ἐνα φύσημα ἀργόθαμνο λειώνει τὸ κόμπιασμα τῶν μυροβολημάτων, πὸ μέσ' ἀπ' τ' ἄμετρα ξανοίγματα τῶν περιβολιῶν, φεύγουν πρὸς τὸ βραδινὸ περίκλυμα τοῦ βάθους. Κατάντικρα παρατημένα μαζώνονται — σωροὶ πιότερο πλέριοι κ' ἀπ' τὸ φῶς — τὰ σωριασμένα ξαφνίσματα τῶν ἀνέμων.

Χάμου στὰ πρασινόδρομα εἶναι ζωγραφισμένοι, μὲ παλαιῖκοὺς τρόπους, ἀστερισμοί. Καὶ στῆ μέση ἓνας βωμὸς ὅπου πέφτει τὸ φῶς ραβδωτὰ κόκκινο. Χλιὸ τὸ λιβάνι ξεσκεπάζει τὸ γέρασμά του, κ' ἀπ' ἀνάμεσα διακρίνονται κάποτε στολές μπλάβες, πὸ φεύγουν μὲ ἀπατημένες παραξενότητες.

Στὰ πόδια τοῦ βωμοῦ μένει ξαπλωμένη ἡ ΗΧΩ ΤΗΣ ΛΥΓΗΣ. Τὰ μάτια τῆς γαλανὰ ζευγαρώματα. Φορεῖ χιτῶνα ἀπὸ τριανταφυλλὶ μετάξι, καὶ καλύπτρα ρόδινη μὲ χρυσοὺς μαϊάνδρους . . . .]

Η ΗΧΩ ΤΗΣ ΛΥΓΗΣ :

ὦ! ἀγαπημένη ξαναγύρνα στὸ ρώτημα τοῦ πρώτου χαμόγελου. . . .

ὦ! ἀγαπημένη καὶ πεντακριδὴ!

Εἰν' οἱ ὥρες ξεσμιγμένες στὴν καλοκαιριὰ τοῦ ἀργόλαμνου τοῦ πλανεμοῦ . . . . τώρα ὁ πλανεμὸς ξανοίγεται σὰν ἀγιωτικὸ σάλεμα στὸ χαμόθυμο γλαυκὸ . . . .

Ἡ χλαλοὴ τῆς φωτερότητας χούμισε στὸ λυτρωμὸ τῶν ψηλωμένων. . .

ὦ! ἀγαπημένη καὶ πεντακριδὴ στὸ ἀπέλπισμα τοῦ κόσμου μας, τώρα

πού ξανοίγεται ή μοναδική μακρότη του αιώνιου δῶσε τήν ἄπειρη κατάρτα κάποιου ἀναφυλλητοῦ . . . Δῶσε τήν ἄπειρη κατάρτα γιά νά λυθεῖν τὰ ξόρκια πού κλωθογυρνᾶν τὸ γυμνοσόφισμα τῆς μπιτιάς σου . . .

Κ' ὕστερα ξαναγύρνα στοὺς ρώτημα τοῦ πρώτου χαμόγελο . . .

Ἄκυκλωτα σ' ἀπαντᾷ κάποιος βαθύρεμμα θαυμάτου! — —

Ἄφροντα, σ' ἀνασυλλέγισμα τῆς σκιαγμένης φύχωσης, διάβηκε ή ζωή τοῦ ΤΑΦΩΜΕΝΟΥ ΗΧΟΥ, γινωμένη ἀπ' τὸ γαληνόχωρο μιᾶς μεσονύχτιας ἀπτροσύνης, καί στήν καρδιά σου ἀναταράχτη τὸ μέρωμα τῶν ἀκύτταχτων, ἦρτε ή δριμύ τῆς θαμπάδας, κι ἀπὸ τότε ζῶνει, κι ἀπὸ τότε σῶνει τ' ἀνάδεμμα στίς σειρές τῶν χρόνων . . .

Καί τὰ μυστικά σου κυκλώνουμε, καί μαραζώνουμε γιά τὸ πένθος πού ἀναρροῖ ἀπ' τὸ τρέμαγμα τῆς παρθενημένης νάρκης σου . . .

Τ' ἀναδέμμα σῶνεται στίς σειρές τῶν χρόνων . . . Ἀπὸ τότε . . .

Κι ὠμένα! πάντα ἀναθυμιάσαι τὸ διάξ τῆς ζωῆς του . . .

Ὁ χορὸς τῆς Μοίρας πού τὸ γέννημα του τὸ μελέτησε σ' ἀτρικιά σου, βγήκε καί μαρτύρησε πῶς δὲ θὲ νά λυθεῖν τὰ ξόρκια πρὶν νά μουχρώτη τὸ συλλόγισμά σου . . . βγήκε καί διαλάλησε σ' ὅλες τίς μοναδικές τίς ζήτησε καί τὸ πιστέψανε . . . καί τὸ ξανάπαν στυδὺς μοναδικῶς χαμοῦς!

[Μακρὰ σέρνεται τὸ πρωτοῖσκιωμα κάποιου σύμφου]

Η ΗΧΩ ΤΩΝ ΙΣΚΙΩΝ:

ᾠ! φοβάμαι! . . . κ' εἶν' ὁ φόβος χωνεμένος μέσ' τῆ νάρκη . . .

ᾠ! μέσ' τ' ἀτριγύριστο κορμί, οἱ τρομάρες σὰ νυχτιές! —

Ἡ ἀφωνία τοῦ γλωμόγυρου ξεδιπλώνει ἕναν ἄλλο κόσμο . . . πού ξαναζεῖ με τήν ἀγρύπνια τοῦ βραχνᾶ! Μὲ κυκλώνει ή ἀγωνία κάποιου ξεγραμμένου βαρεμοῦ . . .

Συντροπιάς, ζευγαρώστε στήν τρεγάλα σας τοῦς γυρεμοῦς τῆς γαλήνης! . . .

ᾠ! καλή, κάλεσε τοῦς χοροῦς . . .

Η ΗΧΩ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ:

Ἀγαπημένη, μέσ' τήν αἰῶνα τῆς μίθης δὲ θ' ἀνγαλιεύτη πικ τὸ δόξασμα κάποιου ὑπέρτερης ἐκλογῆς . . . Μὴ τοῦς ζήτησε τοῦς χοροῦς . . . δὲν ἔχουν νά σὲ ποῦν μέσ' τῆς ζωῆς τους τὸ φρύμαγμα, παρὰ γιά τὸ θάνατό του . . . δὲν ἔχουν νά σὲ ποῦν . . .

Η ΗΧΩ ΤΩΝ ΙΣΚΙΩΝ:

Σὲ προστάζω! ὑποταχτικιά σὺρε νά φέρης τοῦς χοροῦς καί θέλω νά με ζώση, καί θέλω νά μ' ὄνειροζώση τὸ παραμῦθι τοῦ θανάτου, γιά νά τελειώσαι στίς παρθενιάς τ' ἀγνότρημο — —

[Η ΗΧΩ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ ἀποτραβιέται, παρμένη σ' ἕνα κοπαδιασμένο ψήλωμα. Ἀφοῦ χαθεῖ, μιὰ φωνή μονότονη παραφέφεται ὡς τ' ἀνοίχτωμα τῆς ὄνειροπόλησης. Ὑστερα μαζεύονται ὅλα σ' ἕν' ἀγκομάχημα τῆς σιγαλιᾶς . . . καί χύνεται σὰ χρῶμα ψαλλιδισμένης ἀντιλιᾶς, ὁ ΧΟΡΟΣ ΤΩΝ ΣΤΡΟΒΙΛΩΝ. Περιγυρνᾷ τήν παρθένα.]

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΩΝ ΣΤΡΟΒΙΛΩΝ:

Βασίλισσα μας, παρθένα στήν ξύπνια νύχτα τῆς ἡρεμιᾶς . . .

Περπατήσαμε μ' ὅλα τὰ φυλλορόχημα πού δακρῦσαν οἱ ἀνέμοι, ἀνεβήκαμε πιὸ ψηλὰ ἀπ' τὴν ἀπάτη τῆς μέρας, συρθήκαμε στοὺς παραλόγιασμα γιά νά σοῦ τὸν εὔρωμε . . . μὰ καμιὰ σκέψη δὲν ξεχώρισε τὸ σύγκρου τοῦ ἀνασασμοῦ του . . . πουθενά ή συντέλεια τοῦ δρόμου του δὲ τριγύρισε τοῦς μπορεμοῦς μας! . . .

Βατέψαμε τὰ μενεξεδιὰ ταξίδια στίς πιγιμένες θάλασσες, ὀλογυρίσαμε τὰ γλυστερὰ φανερώματα τῶν νούφαρων, χωρίζοντας τίς ψύχρες τῶν νερῶν κάτω ἀπ' τὰ γυμνοκέφαλ' ἄστρα . . . χορέψαμε στοὺς πνεῦμα τῆς καταχνιάς . . . Μὰ δὲν ἀναστήσαμε ξανά τὸ πέρασμά του . . .

Ἐχει περάσει σύντροφος στοὺς πλάνταγμα τοῦ τέλους . . . μνημιενύτηκε στοὺς ξαναεἶπωμα τοῦ χαμοῦ! — —

[Ὁ ΧΟΡΟΣ ΤΩΝ ΣΤΡΟΒΙΛΩΝ μακρύνεται, καί δένει τήν ἀμιλησιὰ του γύρω στοὺς βωμό.]

Ἐρχεται ή ΗΧΩ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ με τήν ἀκολουθεία τῆς. Φοροῦν πέπλα με βραδιασμένα γαλανώματα, πού οἱ γῦροι τοῦς βαραίνουν ἀπ' ἀντιλιᾶς χρυσοσιτητές. Περπατοῦν ἀργὰ σὰ γιά ν' ἀνταμιώσουν ἕν' ἀγγιγμένο ἀρχίνεμα. Καί μιλοῦν μόλις ψαύοντας τὰ χεῖλια τῶν σούσουρων.]

Η ΗΧΩ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ:

ᾠ! τώρα θ' ἀκούσης τὸ μάντεμμα, πὺ δαμένο στοὺς σκοπὸ τῆς ὑπαρξῆς, ἀπ' τὸ βοερὸ σκόρπισμα τοῦ αὔριο . . . τώρα θ' ἀκούσης τὸ μάντεμμα σὰ στράτα ὀρμήνειας —

Διαβήκαμε σὰ φτεροξένωμα γαληνεύτρας πλήξης, ἴπα σὰ πελάγη, γενῶντας τὸ μαρασμὸ τῆς μακρότης, γιά ν' ἀγγίξουμε ὡς τὸ σωρὸ τῆς νεκρῆς δημιουργίας πιὸ πίσω ἀπ' τὸ κυρίαρχο χαμήλωμα τοῦ τελευταίου μακρογυρισμοῦ . . . Διαβήκαμε σὲ μιὰ νύχτα πιστὴ δπως, τὸ κούφωμα στή δασόγυρτη ἀποσκιωσύνη . . .

Φτασμένοι ἐκεῖ νοιώσαμε τὰ μάτια νά λιγνεύουν στοὺς ἀποκάρωμα μιᾶς βαραιμένης ἀσωτίας. Ἀνάμεσα στίς σκιαγμένες σιγαλιᾶς ἀμέτρητων βράχων,

ἀπαντήσαμε τοὺς Ὑπνοὺς μισόγυμνοι, ἡ ἀγκαλιάζουσιν τὰ γόνατά τους καὶ νὰ μετροῦν τὰ λυχνάρια ποὺ εἶχαν σβύσει γύρω τους . . . .

Δυὸ νυχτερίδες πελώριες μέναν καρφωμένες σὲ κάποια κιονόκρανα ἔπευ εἰκονίζονταν κομμένες μορφές — — Καὶ μᾶς κύτταξαν μὲ τὸν ἴσκιό τοῦ αἰνιγμάτου, καὶ μᾶς εἶπαν μὲ φωνὴ ποὺ λόγιαζε μιὰ χιλιανάσαστη τρεμούλα, πῶς ψυχὴς ἀπονύχτερης ἀσέλγειας μέναν καρφωμένες ἐδῶ — πόνει ποὺ σ' ἓνα μαρτύριο γαλάζιο θολῶσαν — καὶ θὰ μέναν ἐδῶ ὡς ποὺ ἡ ἀρχὴ τῆς νύχτας θὰ κατόρθωνε νὰ πληγιάσῃ ἔλθῃ τὴν οὐσία τῶν μεσάνυχτων. Κ' οἱ καρφωμένες νυχτερίδες ποὺ τίς ζητήσαμε νὰ μᾶς ποῦν τὸν κρυδότερο τοῦ ΤΑΦΩΜΕΝΟΥ ΗΧΟΥ, μᾶς ὀρμήνεψαν νὰ καρτερέψουμε τὸ φτάσιμο μᾶς λιγοψυχισμένης πίστεως —

Κ' ἔφτασε μὲ ντύματα μυροαντιλιάς . . . . μὲ βλέμματα κατασκέπαστης μακροθωρίας καὶ σφρόγγισε τὸ συλλόγισμά της καὶ μᾶς εἶπε: «Κουλουριάστε τὰ λιθάνια σας, καὶ στείλτέ τα . . . . μὲ τὸ βραχνόφωνο τοῦ ἀγνωρίστου μισμοῦ . . . . καὶ στείλτέ τα νὰ ξαναφέρουν τὸ σχῆμα μὲ τ' ἀνάδερμα . . . . καὶ νὰ ξαναρχίσουν τὸν πνιγμὸ τῆς ἀχτίδας στὸν παλαιότερο κουφοαἶμα . . . . στείλτέ τα νὰ ὀδηγήσουν τοὺς χοροὺς σὰν ὀλοσκέπαστες σειρὲς ποὺ πλατένουνται στὸ ἔξυμα τῆς ἀχτιδόδολης μέθης . . . . Στείλτέ τα κουλουριασμένα τὰ λιθάνια σας νὰ πρωτογεννήσουν τίς γοργόνες στὴς συνίχειες τῶν ναῶν — Καὶ τότες ξανά μὲς' τίς χαράδρες τῶν ἀλειων θὰ στοιχειώσῃ τὸ σύγκρουσμά της ἀνάσας του, κ' ἡ ζωὴ του ἀμορφη σὰν ὑπνοδεμένη φωτερότητα θὰ ξαπολυθῇ . . . . καὶ θὰ περάσῃ ἡ φωνὴ του, θερισμένη στ' ἄδατα τοῦ μουντόχρωμου . . . . θὰ στρέψῃ κι ἀνεμισσάλεμμα στὸ γνέψιμο τοῦ μαγεμοῦ, θ' ἀρθῇ νὰ σμίξῃ μὲ τὴ σκιάδα τοῦ ἀφέντη σας . . . .»

Ἔτσι μᾶς δασκάλεψε. . . καὶ φύσηξε κάποιο θαῦμα ὀλόχυτο ποὺ τὴν ἔσυρε ἄθωρη ἀπὸ μπρὸς μᾶς. Καὶ χτυπημένοι σὰν ἀπ' τὸ φανέρωμα ἑνὸς φλογόχορμου θεοῦ, ξαναγυρνοῦμε πρὸς ἐσένα γιὰ νὰ σ' ἀνοίξουμε τ' ὄραμα τοῦ μαντεμοῦ! . . . .

Ἡ ΗΧΩ ΤΩΝ ΙΣΚΙΩΝ:

Τώρα ἡ γνώρα χιμοψυχώνει: . . . .

Μὲ παρθενεύει κάποιο χιλιόχρονο λαχτάριασμα, ποὺ πάντα θερμοζεῖ τὸ χνώτισμα ἑνὸς κόσμου. . . .

Ὡμίνα! μὲ μίλλετε βαθυοκλώσιμο ἀπ' ἀνασυλλόγισμα ξένης θολωσύνης νὰ μὲ περιγυρίσῃ τοὺς ὑμναιούς . . . .

Τώρα ἡ γνώρα καὶ ὁ μαντεμοῦ χιμοψυχώνει: —

Ἄς μαζευτοῦνε κι ἄλλοι κύκλοι . . . . ἄς μαζευτοῦνε ἐλ' οἱ κύκλοι, καὶ τὰ ροδόγελα ἄς λιχνίσουν τίς θωριὲς τοῦ ὄνειρου! . . . .

Τώρα πᾶς κρυστολογῆστε τὸ πανηγύρι . . . . ἄς γεννηθεῖν οἱ γυροὶ μὲ τοὺς πεπλόχρωμους χοροὺς . . . .

Πλανέψτε μὲ μὲς' σὲ φωνὲς ἀγκαλιασμένες . . . .

Ἦχολεγιᾶστε τίς λατρεῖες γύρω στὸ βωμοῦ τὸ ἀργοφάνταγμα . . . .

[Στὸν κῆπο τῆς παραδομένης δέησης, παίρνει νὰ γνωρίζεται μιὰ σειρά ἀπὸ ἄκλειστες μορφές. Περιπατοῦνε σὰ δεμένες σὲ μιὰ ὑποταγὴ ἄφαντη ποὺ τίς σέρνει, μὲ τίς ματιὲς ἀποσταμένες πρὸς ἓνα θαύμασμα τῶν ἀπάνω. Τὰ φορέματά τους μένουν ἀξεδιάλυτα μὲς' σ' ἀοριστία ἀπὸ συνεφωτὰ χροιοπαιξίματα. Εἶναι οἱ ΙΣΚΙΟΙ ΤΩΝ ΜΥΡΩΝ ποὺ περνοῦν μὲ τὸ χαμὸ τῆς ὑπαρξῆς τους. Κατόπι, μὲ χειρονομίες ὑπνογυρισμοῦ, ἔρχονται οἱ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΟΜΙΧΛΗΣ κρυμμένες σὲ ντύματα ξέφωτα ποὺ πότε ξανοίγουνται, καὶ ποὺ πότε ὀλογυρίζονται μὲ μιὰ θριαμβικὴ θρόψη τοῦ γερασμοῦ τους. Ἀκολουθεῖ τὸ ΑΝΤΙΣΩΠΑΣΜΑ ΤΩΝ ἈΣΤΡΩΝ μὲ πολυάριθμη ἀχτιδωτὴ συνοδεία, κατόπι ἡ ΠΧΩ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΔΙΑΣ, μὲ κογχύλωτὰ μάτια καὶ φουσημένη σὲ μιὰ ἀδειανὴ τόνωση. Κατόπι ἡ ΗΧΩ ΤΩΝ ΘΟΛΩΝ μὲ συνοδεῖες ποὺ φοροῦν χιλιόχρωμες ρόμπες, τρομαγμένες ἀπ' ὅλα τὰ παλαιὰ λαμποβολήματα τῶν μωσαϊκῶν. Ἡ ΗΧΩ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ ξαναφαίνεται ἀρχοντοκύτταχτη. Τὴ συντροφεύει μιὰ πολυσέβαστη σιγαλιά. Ὅταν φτάσῃ στὴ μέση μαζεύει ὅλους τοὺς κύκλους γύρω στὸ βωμό.]

Ἡ ΗΧΩ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ:

Ἀκούσαμε ὅσα σοῦ μῆνυσε ἡ λιγοψυχισμένη πίστη, ποὺ μένει ντυμένη μὲ ντύματα μυροαντιλιάς καὶ ποὺ τὰ βλέμματά της ἔχουν τὴν κατασκέπαστη μακροθωριὰ . . . .

Καὶ πιστεύω τώρα, ὡς πεντακριθὴ στὸ ἀπέλπισμα τοῦ κόσμου μας, καὶ πιστεύω τώρα στὸ ξαναζύσιμο κάποιας αἵρας ποὺ προφῆτεψα στὸ ἀνάδερμα τοῦ ξύπνου μου. . . . καὶ πιστεύω τώρα στ' ἀναμέστωμα κάποιου ἀμετροῦ ἀνεμικοῦ ποὺ θ' ἀρθῇ νὰ διαφεντέψῃ τίς ζωὲς μας γύρω στῶν βάραθρων τὸ στεῖρο χασκοατένισμα . . . . Καὶ πιστεύω τώρα πῶς ἀκατάλυτη ἡ φοδέρα μας θὰ θρησκώσῃ τίς προσταγμένες ἀνατριχίλες τῶν νερῶν . . .

Δοξασμοὶ στ' ἀξετίμητο τὸ μῆνυμα! . . . .

Ἄς γεννηθεῖν οἱ στοχασμοὶ τῆς ἀπαντοχῆς . . . . ὡς ποὺ νάρθῃ ὁ πεντακριθὸς προδρεμισμένος ἀπ' τὸ κυκλόσπρωχτο ἀλαλητό μας . . . .

Ἡ ΗΧΩ ΤΩΝ ΙΣΚΙΩΝ:

Προδρομίστε τον μὲ τὸ ἀνασυλλόγισμα τῆς αἰωνιότητος π' ὠχραίνει, σὰν τὸ σκρυφάλωμα τοῦ λιθανοῦ γύρω στὰ ρέπια φουντώματα τοῦ ἀθέλητου ὄνειρομοῦ . . . .

Καὶ λιγουριάστε τὸν πνιγμὸ μὲ γύρους μάγια! . . . .

ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΟΜΙΧΛΗΣ:

Ἡ ξαγορά τῶν μεγάλων ἀνέμων πού τήν ἔχουμε χάσει στή χαρά μιᾶς θάλασσας, καί τὸ ξεφύδισμα τῶν ἀστερισμῶν π' ἀράθυμο τρυπᾷ τίς ὥρες μας, ἄς ἔρτουν κι ἄς τοῦ φέρουν τ' ἀπέραντα τοῦ ἀνεμπόδιστου . . . γιὰ νὰ βαρυλογιάσῃ μέσ' τὸ φτεροκόπημα πού θὰ σαλαγίσῃ τίς ὑπαρξες τοῦ ἀξάνοιχτου ἀντίφεγγου . . .

Ἄς ἔρτῃ νὰ κουράσουμε μαζί τή λησμονιά τοῦ κρινόγραφου πεθαμοῦ . . .

Ἡ ΗΧΩ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑΣ:

Τὰ πρωγιά δὲ θ' ἀρθοῦν νὰ περάσουν σὰ ρόδα ἤχων καί σὰν ἡλιόχρυσά κοσμολόγητης γιορτῆς, πρὶν νὰ ξανάρτῃ πρὸς ἐμᾶς Ἐκεῖνος . . . Ὅταν τὸ διάδα του ἀναστηθῇ οἱ μέρες θ' ἄνε ἔργες, ὅπως οἱ ἐρημιές πού νυχτερεύουνε στίς λαγκαδιές . . . καί θ' ἄνε θελοσίμωτες σὰν τίς χειμωνιασμένες συγνεφιές; . . . ὕστερα ἀπ' τοῦ πρωγιοῦ τὰ ἡλιόχρυσά!

Πρὶν νάρθῃ τὰ πρωγιά δὲ θ' ἀράσουν σὰ ρόδα ἤχων . . . κ' οἱ μέρες θ' ἀψυχολυώνουν στὸν κολασμὸ τοῦ μεσημεριᾶ . . . πρὶν νάρθῃ Ἐκεῖνος . . .

Ἄς ἔρτῃ καί τὸ βαρύγνωμο τοῦ χαύνου θ' ἀζῆ στὰ χάρδια του . . . κ' οἱ θάλασσες γιὰ κείνονα θ' ἀζωστοῦν τοὺς νυχτοπάρωρους νεκροσωσμούς . . . Καί γιὰ κείνονα τὰ δράματα θ' ἀξεχειλοῦν τίς ἀνετριχίλες . . .

Ἡ ΗΧΩ ΤΩΝ ΘΟΛΩΝ:

Ἄς ἔρτῃ γιὰ νὰ νοιώσω στὸν κόψιο γυροπνιγμὸ τῆς ζωῆς μου τὴν ἀνάστασι ἀπειρότητα . . . καί κάποιον οὐρανὸ φωτεροῦ τρόμου! . . . Ἐς ἔρτῃ . . .

Καί φεύγοντάς τον οἱ ἀνέμοι θ' ἀκίζουν τοὺς γερασμένους ρυθμούς στὰ μελανὰ στηλώματα . . . καί ρωτοῦν ἀκόμα γιὰ τὴ ζήση πού φρυμάζει μέσ' ἀπ' τὰ λιθάνια τοῦ ὀλόρθου ξαπροσταμοῦ . . . Τὰ μελανὰ στηλώματα ρωτοῦν . . .

Τὰ σύθαμπα, παρμένα στήν ἐκσταση μιᾶς ὄνειρώδικης θρησκείας, θ' ἀναποῦν γιὰ κείνονα τοὺς σύσμιχτους συγνεφωμούς . . . ἀργὰ σὰ σταλαγματῶδες χαμηλόχυτους . . . καί πεθαμούς! . . . ὡς πού ἢ μυστικὰ ἡμεράδα τοῦ ἀναφτεριασμένου χλωμιασμοῦ, θ' ἀνεκρώνῃ στὸν ἀξεθύμαντο ξεγραμμὸ . . .

Καί σ' ἄλλῃ τῇ ζωῇ θ' ἀνετριχιάζουν οἱ στιγμές, πού μεσονυχτίς φτερώσαν τὸ γαλήνεμα . . .

Δὲ θ' ἀκυκλῶνῃ πιά τὸ πάθιασμα ἀπ' τὴ δέηση τῶν θεῶν . . .

Μόλις θ' ἀνοιώθῃ τὰ μαντεμένα φώσια ἐκεῖ . . . πέρα ἀπ' τὴ φυγὴ τῆς πλάσης! . . .

ΟΙ ΙΣΚΙΟΙ ΤΩΝ ΜΥΡΩΝ:

Ἄς διαβῇ, γιὰ νὰ τοῦ ποῦμε τὸ λευκὸ τραγοῦδι διαλέγοντας τὴν ὥρα πού τὸ φεγγάρι, γυρτὸ καταλημένα, θ' ἀπαγώνῃ τὸ φλεβοζώσημο τῆς παρθενιάς . . .

Ἄς διαβῇ! . . .

Καί θ' ἀ νυχτολογήσουμε ἄλλες τίς γύρω στὸ λειτούργημα μας νεκρόφεγγες σιγαλιές, πού νὰ πλαγιάσουμε πρὸ χαμηλὰ τοὺς οὐρανοὺς! . . .

Καί θ' ἀ τοῦ ποῦμε τὰ ρωτημένα λόγια πού πελαγῶσαν τίς ψυχές, σὰ μ' ἀνέμους . . . καί πού περάσαν τοὺς ἀθρύλητους χαμούς στῆς ἐρημιος τῆς εἴψα . . .

ΤΟ ΑΝΤΙΣΩΠΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΤΡΩΝ:

Ἄς φωτερώσῃ ἡ ὥρα τῆς ἀνάστασης του! . . .

Θ' ἀ τοῦ μαζέψουμε ὄλα τὰ κρυφὰ τῶν τελειομένων μηνυμάτων, καί παρμένο στ' ἀναβούησμα τοῦ ἀξεδουάλτου θ' ἀ τὸν φέρουμε ὡς τίς αἰτίες τῆς θεότητος . . .

. . . Καί θ' ἀ γεννηθῇ ὅπως ἡ λευκότη ἐνὸς μύρου μέσ' σὲ σιγαλιὰ ἀπὸ φεγγεβολές. . . θ' ἀ γεννηθῇ φερμένος ὡς τίς αἰτίες τῆς θεότητος . . .

Μέσα σὲ πληγμένα φαντάγματα εὐωδῶς θ' ἀ τοῦ κερᾶσουμε τίς εὐτυχίες τοῦ γήλιου, καί μὲ μορφὲς φανερωμένες στίς ἀγνώριστες τίς μέρες θ' ἀ τραγουρίσουμε τὴν ὕλη τῆς δυνάμεις του, πού θ' ἀ στέκεται ψηλότερα ἀπ' τὸ ξεχρόνισμα τοῦ ἀπόσκιου . . . κι ἀπ' τὸ φτεροχαύνωμα πού θολώνει τὸν ἀσίμωτο πελαγωμὸ . . .

Ἄς φωτερώσῃ ἡ ὥρα τῆς ἀνάστασης του! . . .

[Στ' ἀντίπερα παίρνει νὰ ζωντανεύει κάποιος ὀγκωμένος θόρυβος, ὅπως σεισμικόκλιμα πού χωνεύει τὰ γύρω. Ἐρχεται μὲ τὴ γρηγοράδα κάποιας φεγγότητος πού καταφυγιάζεται στ' ἀκύκλωτο τῆς καλοκαιριᾶς . . . Ὀλόγυρα τὰ πάντα λουφάζουν σ' ἐτοῦτο τὸ χαλασμὸ πού σιμώνει ἔτσι ἀναστημένα ὡς πού καταντᾷ πληθόχωρο γλαλοῆς. Καί τότες κατὰμεσα στὸν κῆπο τῆς παραδομένης δέησης πέφτει ὁ ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ ΤΟΥ ΓΗΛΙΟΥ, φρενοπαρμένος σὲ μιὰν ἀμοίραστη φρίκη.]

Ο ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ ΤΟΥ ΓΗΛΙΟΥ:

ὦ! μὲ κυνηγᾷ κ' εἶμαι στὸ γύρεμα του ἐγὼ κλωσμένος! . . .

ὦ! μὲ κυνηγᾷ! —

Κ' εἶν' ἓνα χέρι πού σκυρώνει τοὺς νεφοκολασμούς! . . . ἓνα κλωσμένο χέρι . . .

Κ' ἡ θολὴ ἀχνιὰ τρεμοζώνει τὸ φάνταγμα τῆς ἴσια μ' ἐμένα . . .

Γιὰ μένα μ' ἀδοκίμαστο παλμό, σὰ μ' ἰσκιους ἐλεγείου, μισόσβύνει τὴν κατοπινὴ εὐλογία . . . .

Κι ὁ ξεμαθημένος ὁ ἀχὸς μὲ κυνηγᾷ! . . . .

Κ' εἶμαι κλωσμένος στὸ κύτταγμα καὶ στ' ἄγγιγμα . . . .

Ὡ! κάτι μέλλεται! . . . .

Φάνταγμα μὲ τὴν πειθὴ τοῦ ἀμπόρετου ὄνειρεμεῦ . . . . π' ἀνεβά-
ζει τὸν παγαμιὸ μιᾶς γέννας, θαυμασμένης στοὺς φυλαγμοὺς τοῦ κατάμο-
νου . . . . Καὶ πηγαίνει τὸ μόρφωμα μιᾶς γέννας . . . .

Ὡ! μὲ κυνηγᾷ . . . .

Κ' εἶν' ὁ ξεμαθημένος ὁ ἀχὸς, ποὺ μὲ δένει στὸ κύτταγμα καὶ στ'
ἄγγιγμα . . . .

Ἡ μπόρα ἀγκομαχᾷ μὲ τὴ σπορὰ τοῦ ἀγέννητου!

Κάτι μέλλεται! . . . .

Καὶ τρεμοζῶνει τὸ φάνταγμα τῆς ἡ θολῆ ἀχνιὰ ἴσια μ' ἐμένα! . . . .

[Ὅλοι γύρω στὸ βωμὸ κύκλοι, λύνονται μ' ἓνα σούσουρο
ὕπνιασιμένα εὐλαβητικὰ καὶ περιγυρίζουν τὸν ΑΝΤΙΑΛΛΟ ΤΟΥ
ΓΗΛΙΟΥ. Ἡ ΗΧΩ ΤΩΝ ΙΣΚΙΩΝ μένει στὴ γητεμένη τῆς
ἔκστασι.]

ΟΛΟΙ ΟΙ ΚΥΚΛΟΙ:

Ὡ! πνεῦμα τῆς δλάκαιρης ζωῆς!

Σοῦ τρομάζει κάποιος ἐρχομὸς ποὺ τὸν προφητεύεις μέσ' στὴ χρονό-
βαθὴ εἰδῆ τοῦ μυστηρίου του . . . .

Προφήτεδέ τον σὰν ὁμοίωμα κάποιου μακάριου δράματου ποὺ θ' ἀνα-
γαλλιάσῃ στὸν πνιγμὸ τῆς ὑπόστασης σου, καὶ θ' ἀντικρύσῃ τὸ σπούδασμα
τῆς τύχης σου, ὅπως ἓνας χαλασμὸς καθρεφτισμένος στ' ἀνεμόσειμα τοῦ
δρυμοῦ . . . .

Προφήτεδέ τον σὰν τὴ φρίκη ποὺ βαλαντῶνει στὸ πιὸ ταιριασμένο
μέστωμα τῶν κόσμων . . . .

Πλῆθος ξεφυγὲς ἠχοσπρώχνουν τοὺς γύρους, γιὰ τὸν ἐρχομὸ ποὺ μο-
ναχὰ τὸ κρυφὸ ὀρθότρεμο τοῦ πρέπει! . . . . πλῆθος ξεφυγὲς γκρεμιίζουν
τοὺς δρόμους τοὺς γιὰ τὴ φύση τοῦ δικοῦ του βασιλεμάτου . . . .

Ὡ! πνεῦμα ποὺ τὴ ζωντάνια τῆς γῆς τὴν ἀνεμοθεεῖς ἀκόμα στίς
ἀγραφτες μοναχικότητες, προφήτεδέ τον τώρα ποὺ θ' ἀνεμοροήσουν οἱ στο-
χασμοὶ τῶν μεραινῶν . . . .

Ο ΑΝΤΙΑΛΛΟΣ ΤΟΥ ΓΗΛΙΟΥ:

Κάποιου σαβανόφεγγου ρίγος μὲ περνᾷ!

. . . . Κάποια μυριόψαχτη ὄρμη περιζῶνει τὰ ριζικιὰ τῆς ἐποχῆς,
βαραίνει στὴν ἀνάσα μου! . . . .

Ἡ ἐξάμερη ὄρμη μὲ περνᾷ καὶ τριβολιώνει, μὲ τὸ μποῦφο γαύριασμα
τῆς νιόβγαλτης νυχτιᾶς . . . . ἢ ἐξάμερη ὄρμη τριβολιώνει στὰ ξωτικά
ἀναγυρίσματα, τ' ὀλημερινὸ ἀντιλόξιμα τοῦ ἀναβλεμάτου μου! . . . .

Καὶ μοναξιά! Σὰ λιγοστὸ φήλωμα ἔπου στρυφογυμνωθῆκαν οἱ καπνοὶ
μὲ τίς λυμένες ἀναγάλιες . . . . Καὶ μοναξιά! —

Μὰ κι ἂν πεθάνω, κι ἂν πεθάνω ἐγώ, θὰ ζαναζήσω γύρω στῶν φεγ-
γαριῶν τὴν αἰῶνα μὲ κίποιες ἀφεύγατες μορφές . . . . μὲ κάποιες βαθυ-
θάρευτες βοές ποὺ ξαναλογιάστηκαν στὴ γλαυκὴ πίστη . . . .

Ἄλλοι! νοιώθω πῶς στὸν κακὸν ἀγέρα λιγούριασαν οἱ παράταιρες οἱ
μέρες! . . . .

Καὶ ξεσταλάζουν οἱ αὐγὲς κάτω ἀπ' τὸ χαραγμὸ τοῦ ἀπέθαντου . . . .

Ἄλλοι! καὶ τὸ σφοδρὸ νεφόκαμα τὸ κύκλωσαν πολύκολπες οἱ ἀνεμικές!

Ἄλλοι! οἱ οὐρανοὶ τοῦ ξανοιγμένου ἀγιόφωτου μουντολογιάζουν μίς'
σὲ ξέχωρα καταχνιασμοῦ! . . . .

Κάτι μαγνητίζεται καὶ γεννιέται στὰ χέρια τοῦ ἀφέντη μας!

Κάτι ἀνασηκώνεται νυχτοπάρωρο καὶ περνᾷ ὅπως συγνέφωμα στὴν
ξαστεριά τῆς γαλήνης . . . .

Ὡ! ἡ θολῆ ἀχνιὰ ἴσια μ' ἐμένα! . . . . Μὲ κυνηγᾷ τὸ κύτταγμα καὶ
τ' ἄγγιγμα! —

[Ο ΑΝΤΙΑΛΛΟΣ ΤΟΥ ΓΗΛΙΟΥ σκορπιέται μέσ' στὸ
θόρυβο ποὺ τὸν ἔφερε καὶ ποὺ τώρα παραξένα ἀναργέβει. Ὅλοι οἱ
ΚΥΚΛΟΙ σὰ φύσημα, μὲ τὸ βαρύνωτο τῆς πάχνης, σμιχτοζώνουν
τὴν ΗΧΩ ΤΩΝ ΙΣΚΙΩΝ.]

Η ΗΧΩ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ:

Τὰ πάντα προμαντεύουν τὸν ἐρχομὸ Του!

Ἀπ' τὸ ἰσκιερὸ κύκλωμα τῆς προσπέρα ἐρημιᾶς, ποὺ ρηγαδεύει γιὰ τὸ
προδρόμισμα τῆς ζήσης Του, ὡς τὴν ἀμάθητη γνωριμία τοῦ πλήθους, μαρτυ-
ριέται: ὁ ἐρχομὸς του σὰν ἓνα ἀπώτερο νοστάλγημα, μὲ τὴν ἀγριὰδα τοῦ
κοσμοσειμοῦ! . . . .

Μαρτυριέται ὁ ἐρχομὸς Του σὰν κέρδητα τῆς ἀσύντριφτης διάλυσης
ποὺ περνᾷ ὡς τὸ ξέπλεχο ἀντιθάμπισμα τοῦ ἄπειρου . . . .

Ἔρχεται καὶ μαζί του κάτι συγνεφώνει ὅπως ἡ ἀπόλαψη κάποιας
ἀγιοτικῆς λαχτάρας . . . .

Ἀγαπημένη! θ' ἀρθῆ πρὸς ἐσένα!

Γήτεφε πιὸ λιγουριασμένα τὸ παρθένεμα σου καὶ θαρθῆ νυχτοπόντιστος
μὲ τὸ ξωτικὸ του θῶρι, ξεμαγευτῆς στὴν πλάση τοῦ μακάριου! . . . .

Ἀπόσκιο θὰ γεννηθῆ τὸ πρῶτο σου ἀναλόγισμα πρὸς Ἐκείνονα . . . .

Ἦστερα θὰ ξεχωρίσης ὅπως τρέμισμα, στὸ νοιώσιμα τοῦ κόρφου του. . .

Κ' ἡ ἔκστασι σὰς, κοσμογονικὰ, θ' ἀδυσσώσῃ τοὺς παράδειους τῆς
γέννας, μὲ τίς ἀκολουθίες τοῦ ἀργομέθυστου ὕπνιασμοῦ! . . .

ὦ! ἀγαπημένη θάρτη — —

Ὁ ἄχρονος θ' ἀναδεύονται ὡς τὴ μαγεία τῆς τετράψηλης χρωματω-
σίας. . . . .

. . . . Τώρα θὰ γυροφέρνῃ τὴ ζωὴ ὅσα κρυφὰ πρωμάντεψε ἓνα
μεστολόγγεμν ἰσκιῶν. . . .

[Σὲ κάποιον μοναδικὸ τυφλόσωρο παίρνει καὶ ζεῖ τὸ κατά-
χνιασμα τοῦ ἀνέμου. Μιὰ παραίσθησι θολωμοῦ ἔχει μισανοῖξει τὴ
χλωμάδα τοῦ γύρου ποὺ τὴν περιβάλλει τώρα ἓνα βιάθωμα γαλά-
ζιο. Ὅλοι φεύγουνε, χαμηλὰ σαλεύοντας, καὶ σὲ λίγο δὲν κίλο-
θυμίζει παρὰ μιὰ στριφογύριστη γνώρα τῆς φωτερότητας ποὺ ἔχει
πληθοστράτσει σὲ μιὰ σβυσμένη ἀγωνία.]

Κ' Ἡ ΠΡΩΤΗ ΜΕΡΑ σβύνει στὸ χρόνο τοῦ Ἀτέλειωτου.

— Πόλη 1919 —

ΘΡ. Α. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

ΞΕΝΥΧΤΙΣΜΕΝΩΝ ΓΛΥΚΟΞΕΦΩΤΑ . . .

ΣΤΟΝ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟ ΜΟΥ ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΛΥΡΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΣ ΤΟΥ

Ἡ Ἐκκλησία ἀκούστηκε — —

Σὰ γάχνολούστηκε στὸ φῶς
τῶν ὄντιων ὁ ἀχός — —

Σὰ γὰ μινρώθηκε τὸ φῶς
στὶς ἄλικες τὶς εὐωδιές

— γιὰ διές —

— βαθιαίνουν κρεμεζίες — —

Φτερούγιασμα πουλιῶν — —

Στὰ φύλλα τῶν δασῶν
ἢ Φήμη πράσινη

ξάπλωσε καὶ ἄπλωσε — —

— Στὰ φύλλα τῶν δασῶν
πράσινο σούσουρο — —

Φτερούγιασμα πουλιῶν — —

— Ἡ Ἐκκλησία ἀκούστηκε — — —

Γιὰ διές — —

Πουλιῶν λαλιές
χλωμές διαβήκανε

μὲς στῶ δρυιδῶν τὶς νυχτιές
καὶ στῆς ἀγῆς ζωνθήκανε

τὶς λευκορόδινες ψυχές — —

Ἄνατριχίλες ὀρθρινές

κορμιάστηκαν καὶ πιάστηκαν
στὸν τρίσθαμπο χορὸ

χέρι μὲ χέρι — —

Καὶ στὸ χορὸ χορέψανε — —

— Ἡ Ἐκκλησία ἀκούστηκε — — —

Καὶ γνέψανε — ὦ τὰ νέματα τῶν ἄυλων! . . . —
στῶν εὐωδιῶν τὰ πνέματα,

ὡς χορέψανε οἱ ἀνατριχίλες ὀρθρινές — —

Καὶ παίξανε στὰ ξέφωτα χαϊδέματα

— ὡς σὲ κύμβαλα καὶ ὡς σὲ φλογέρες παίξανε

τῶν εὐωδιῶν τὰ πνέματα
τὸ μυστικὸ σκοπὸ,

— τῶν εὐωδιῶν τὰ πνέματα — —

Καθὼς χορέψανε τὸν τρίσθαμπο χορὸν

οἱ ἀνατριχίλες τῆς ἀγῆς
χέρι μὲ χέρι — —

— Ἡ Ἐκκλησία ἀκούστηκε — — —

Στῶν οὐρανῶν τὴ Μυστικότητα

τὴν ἄφωτη, ἢ θεότητα
ροδόγραψεν

— ἢ μυστικὴ θεότητα —

— τὴν ξέφωτη ροδόγραψε
κορφή — —

Ὅλοπόρρορα φιλιὰ φιλοῦνται

ὀλόγυρα — — Οἱ χορὸς
ξεχνιοῦνται σ' ἔκστασες — —

Καὶ τῶν πνεμάτων οἱ ὀρθροὶ

μὲ ροδόλογα χαϊδολογιοῦνται,
μέσα δ' ὄνειρα
γλυκοξημέρωτα — — —

Ἡ Ἐκκλησία ἀκούσθηκε — — —

Γιὰ διέξ — — —

ΑΓΡΥΠΝΙΑ . . .

— Ποιὸς τόπε πῶς σβύσανε τὰ ὄνειρατα ;

Στοῦ μεθυσιοῦ τὸ θόλωμα — ὑπνόγεργο παραμιλεῖ — ἐλειτούρ-
γησεν ἢ μυστικότητα τοῦ κεριοῦ

— μιὰ λιτανεῖα συμβολικὴ χλωμῶν μυστήριων . . . .
Τὸ κερὶ καίει . . . .

Πράσινοι οἱ τοῖχοι καὶ τὰ ὄνειρατα ἄλκα . . . .

— περνοῦνε τὰ ὄνειρατα στοὺς τοίχους . . . .

— στοὺς τοίχους ξαγρυπνοῦνε τὰ ὄνειρατα . . . .

Καὶ ξεδιπλώνονται — οἱ τοῖχοι πράσινοι — τῆλκα ὄνει-
ρατα . . . . — Ἰσκιῶν σκιές . . . .

Καὶ κνηγιοῦνται — οἱ τοῖχοι πράσινοι . . . .

Ποιὸς τόπε πῶς σβύσανε τὰ ὄνειρατα ;

— — —
Τὸ ρολόγι σταμάτησε. —

Ἔτσι θᾶναι — —

Ἄφου τὸ ρολόγι σταμάτησε . . . .

Κανεὶς δὲν ξαγρυπνᾷ.

Κι ὁμως — ὦ τὸ κίτρινο αἰχμαλώτισμα ! — τὸ κερὶ
καίει . . . .

Σβῦστε, σβῦστε τὸ θαμπόφωτο — πνίξιμο σὲ νερὰ
στεκούμενα . . . .

Κι ὁμως ὁ παγωμένος καθρέφτης κοιτάζει . . . .

Ἦ δὲ θὰ διῶ, δὲν πρέπει νὰ διῶ σὶν καθρέφτη ! . . . .

Τὶ νεκρὰ πὸν κοιτάζει ὁ καθρέφτης μὲς ἀπ' τὰ βάθεια
τῆς παγωμένης εἰρωνείας του . . . .

Πῶς μὲ φοβίζει ὁ καθρέφτης ! . . . .

Ἦ δὲ θὰ διῶ, δὲν πρέπει νὰ διῶ ! . . . .

Πόσο ὑψώνονται, πόσο ὑψώνονται οἱ τοῖχοι ὀλόγυρα . . . .

— οἱ τοῖχοι πράσινοι . . . .

Καὶ τὸ βουβὸ κερὶ τὸ θαμποκίτρινο — πνίξιμο σὲ νερὰ
στεκούμενα . . . .

Οἱ φοβέρες μαζώχτηκαν ὅλες πάνω ἀπ' τὶς γλάστρες . . . .

Στὸ σκοτάδι ἀνατριχίλες τρομάζανε . . . .

Τὸ ρολόγι σταμάτησε. —

Νᾶμπαιναν ὅλες οἱ σκιές σὶν ἄδεια κάμαρη . . . .

Καὶ νὰ τικοῦσαν οἱ σκιές τὴν θαμποκίτρινη μονοτονία τοῦ
κεριοῦ μέσα σὶν παγωμένη εἰρωνεία τοῦ καθρέφτη.

Ἦ δὲ θὰ διῶ, δὲν πρέπει νὰ διῶ ! . . . .

Κ' αὐτοὶ οἱ τοῖχοι πόσο ὑψώνονται ! . . . .

Τὸ κερὶ καίει . . . .

Νὰ μπρροῦσα τουλάχιστο νὰ πέθαινα . . . .

Τὸ ρολόγι σταμάτησε. —

— — —
Οἱ ἰδέες ξεψυχίσανε — μὰ τώρα πιά . . . . —
μὲς σὶς θαμπάδες πὸν μεθύσανε . . . .

Ἡ σκέπη μου μιὰ λίμνη ξέθωρη . . . .

— ἂν εἶταν τριόβραθη, μιὰ καὶ πνιγῆκαν οἱ λαχτάρεις
τοῦ ἄπιαστον — πάθολα καθρεφτίσματα δύστων
ἀπόχρονων — ἂν εἶταν τριόβραθη, ἴσως καὶ πνί-
γονταν κι ὅσα παράμορφα αἰσθήματα γεννοῦν οἱ
ῶρες πὸν δὲ νύχτωσαν . . . .

Ἡ σκέπη μου μιὰ λίμνη ξέθωρη μουντόφερα
ὀμιχλωμένη . . . .

Κι ὁμως δὲ θὰ πνιγῆκανε τὸ αἰσθήματα, πὸν γέννησαν οἱ
ῶρες πὸν δὲ νύχτωσαν . . . .

Ἀπόφα τὰ νοιώθω — δὲν τὰ νοιώθω — ἀπ' τῆ βοῇ πού
τρέχει μὲς στίς φλέβες μου . . . .
— ἀναιμη βοῇ στίς φλέβες μου . . . .

Ἡ περηφάνεια μου πῆρε τἀνάστημα τοῦ τοίχου . . . .
— οἱ τοῖχοι πράσινοι . . . .
— Πόσο ὑψώνονται οἱ τοῖχοι! . . . .
πῆρε τἀνάστημα καὶ περγεῶν κάθε μου ἀγάπη πού
ἀνλώθηκε . . . .

Κ' οἱ ἰδέες θὰ ξεψύχισαν ὀλοτελα μὲς στίς θαμπάδες πού νυ-
στάζουνε ἀπ' τὸ μεθύσι . . . .

— — — —
Τὰ μάτια μὲς τὰ χάρδια τῶν σκιῶν . . . .

Τὸ κερὶ καίει θαμποκίτρινα . . . .

Οἱ νάρκωσες φνυσηξανε χαϊδέματα βαρειά, βαρειάσά σελήνια
κὲς γητειές . . . .

Καὶ στὰ μάτια μὲ τὰ χάρδια τῶν σκιῶν πού πνίγονται
— ἀχρωμες σκέψεις παραπατώντας βουβαθήκανε ἔξω ἀπ'
τὰ τζάμια τῶν παράθυρων . . . .
— οἱ εὐωδιές λίγων γαρούφαλλων μέσ' σιὸ ποτήρι λαγγεμέ-
να χαῖδεσαν τὰ ματόφυλλα, πού ξεψυχήσανε . . . .

Οἱ νάρκωσες στὰ μάτια λιγωθήκανε . . . .
Τὰ τίποτε ἀπλώσανε σιᾶπειρα . . . .

Μιὰ Σιωπὴ χωρὶς χρώματα — — —

— — — —
Τὸ κερὶ καίει θαμποκίτρινα . . . .

1919

ΔΗΜ. Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

I

Γιὰ νὰ φανεῖ σ' ἓναν τόπο ἡ κριτικὴ, ἡ κριτικὴ ὅμως μ' ὅλη τὴ σημα-
σία τῆς λέξης, πρέπει φυσικὰ ὁ τόπος ἐκεῖνος νὰ ἔχει δημιουργημένο ἔργο
ἱκανὸ νάντιξεί στὰ βάρη μιᾶς ἀμερόληπτης καὶ σοβαρῆς ἀνάλυσης. Γιὰ νὰ
παρουσιαστῆ λοιπὸν καὶ ὁ κριτικὸς τῆς νεοελληνικῆς μας φιλολογίας θᾶπρεπε
νὰ ἔχουμε νὰ δεῖξουμε ἔργο πολὺ πιὸ βαρυσήμαντο καὶ ὀγκώδικο ἀπὸ αὐτὸ
πού δημιουργήσαμε. Στὴ χώρα μας, πράμα πού εἶταν φυσικὴ συνέπεια, ἡ
κριτικὴ στάθηκε μιὰ ἀρθρογραφία καὶ τίποτα παραπάνω, μ' ὅλα τὰ ζηλευτὰ
κριτικὰ ἔργα τῆς περασμένης γενεᾶς πού παρουσιάσαμε καὶ μ' ὅλη τὴ σοβα-
ρότητα, τὴν πολυμάθεια καὶ τὴ διορατικότητα πού δείχνουνε.

Οὔτε τώρα ὅμως ἦρθε ὁ καιρὸς γιὰ νὰ βρεῖ ἔδαφος καὶ νὰ φανεῖ,
οὔτε μοιάζει πὼς θᾶρθε τώρα κοντά.

Δὲν σκοπεύω τώρα καὶ γώ, νὰ γράψω σ' αὐτὲς τίς λίγες σελίδες, οὔτε
μιὰ κριτικὴ ὅπως θᾶθελαι, γιὰ τὴν φιλολογία τῆς πατρίδας μας, οὔτε ἄρθρα
εἰδικώτερα γιὰ πρόσωπα ἢ γιὰ ὀρισμένα ἔργα, πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστο.
Δὲν εἶναι ὁ κατάλληλος ὅμως καιρὸς γιὰ τὴν τώρα δυστυχῶς, ἔξον ἀπὸ λιγό-
τατα πρόσωπα, πού μόλις μπορεῖτε νὰχοδιακρίνετε, βλέπουμε μονάχα
κάποιο θόρυβο συγχισμένο, χωρὶς νὰ καλοφαίνεται ὁ χαρακτήρας πού ἔχει.
Ἄλλα στε δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ σταθοῦμε πολὺ ἰδιαίτερα σὲ κανένα πρόσω-
πο, γιὰ τὴν ὥρα θὰ περιορισθῶ σὲ ἐπισκόπησες καὶ ἄρθρα γενικὰ γιὰ τὴν
τέχνη στὴν Ἑλλάδα τὴν ἀναγενώμενη, μιλώντας τὸ πιότερο γιὰ τὴν συγκαί-
ρινή μας ἐποχὴ. Σ' αὐτά, θὰ ξητάσουμε κάποιες τάσες καὶ κάποιες σκέ-
ψεις πού μοιάζει νὰχει ἡ σύγχρονη διανοούμενη Ρωμοσύνη καὶ κάποιες
ἀκαθόριστες κατεύθυνσες τῆς. Ἀργότερα μονάχα, ξεδιαλύνοντας ὅλα, ἴσως
νὰ μιλήσουμε καὶ λίγο γιὰ τὰ πρόσωπα πού κάπως ξεχωρίζουν μὲς σ' ὅλην
αὐτὴ τὴν κίνηση.

Φυσικὰ, (ἀστεία εἶναι ἡ παρατήρησή μας) στὴ Νεοελλάδα τὸ μυαλὸ
πού κάπως παραπάνω ξεχωρίζει δὲ φάνηκε ἀκόμα καὶ οὔτε ὑπάρχει ἀρκετὴ
ἐργασία γιὰ νὰναὶ ἱκανὴ νὰ τὸ δεχτεῖ. ἂν φανεῖ ξαφνικὰ σήμερα ἡ μεγαλοφυΐα,
πολὺ θᾶργήσουμε νὰ καταλάβουμε πὼς σιὸ πλάϊ μας ζεῖ ὁ ἀνώτερος ἄν-
θρωπος κα' ἀργὰ μονάχα θὰ τὸν ἀντιληφθοῦμε. Στίς μέρες μας, ἀνάμεσα
σὲ κείνους πού προχωροῦνε πρὸς τὴν ὀριμότητά τους ἢ πού βρίσκονται
τώρα στὴν ἀκμὴ τους δὲ βλέπουμε σχεδὸν τίποτα πού νὰ μᾶς δείχνει πὼς
ζεῖ κάποιο βαθύτερο πνεῦμα γύρω μας, τίποτα πού νὰ μᾶς δείχνει κανέναν
ἄνθρωπο νὰ στοχάζεται σοβαρότερα γιὰ κάτι παραπάνω καὶ καλῆτερο
κάτι πού νὰ μὴ στέκει ὅμως στὴν ἀμαρτη προσπάθειμ μὰ νὰ φτάνει ὡς
τὴν πραγματοποίηση.

Τοναντίο, βλέπουμε ἀρκετοὺς ἀνθρώπους πού εἶτε ἀπὸ δημιουργικὴ

άνικανότητα, είτε από τέλεια άμορφωσιά ξαναμασοῦνε άνιαρότητα και κοιμημένα εκείνα που από καιρό έχουνε πάψει να μᾶς συγκινούνε και πουδὲ θὰ συγκινήσουνε ποτὲ κανένα.

Δυστυχῶς, τέτοια εἶναι ἡ κατάσταση τῆς Ἑλλάδας τῶν γραμμάτων, τῆς Ἑλλάδας που μόνη εκείνη εἶναι ἱκανὴ νὰ δημιουργήσῃ τὸ παραπάνω, ὅπως σκεδὸν ἔλεγε κάποιος κριτικὸς σ' ἓνα ἄρθρο του.

Δὲ θέλουμε νὰ γελιομάστε, δὲ θέλουμε νὰ συγκρίνουμε τὴ σημερινή μας λογοτεχνία, μὲ ὅλες τῆς λογοτεχνίες στὴν ἀρχὴ τους, τῶν ἄλλων ἔθνων. Θὰ ἐπιθυμούσαμε νὰ τὴ συγκρίνουμε πρὸς μιὰ λεπτότερη τέχνη χωρὶς νὰ παύει νάναί γενική, πού θάτανε σύγχρονη, ἀλλὰ θὰ περιοριστοῦμε σὲ σύγκριση μονάχα μὲ τὴ σύγχρονη ξένη φιλολογία. Καὶ θὰ ἐπιθυμούσαμε νὰ εἴταν δυνατό, βασιζόμενοι στὴ δημιουργία τοῦ τόπου μας νὰ γράφουμε ἄρθρα ἀληθινῆς κριτικῆς καὶ τέχνης καὶ ὄχι νὰ στεκόμαστε στὰ ἀπλά πράγματα που ἔχουμε νὰ ποῦμε.

Ὅπως τὸ εἶπαμε, σ' αὐτὰ ἄρθρα, δὲ θὰ μιλήσουμε γιὰ κάποια ἀνώτερη τέχνη, δὲ θὰ δυνηθοῦμε νὰ ποῦμε στοχαστικότερα λόγια γιὰ τὰ ζητήματα που θὰ μᾶς παρουσιαστοῦνε. Θὰ ποῦμε τώρα τὰ κοινότερα πράγματα γιὰ τοὺς καλύτερους συγγραφῆς μας, — ἐκείνους βέβαια που λογιῶνται αὐτῆς τῆς γενεᾶς — καὶ σπάνια, μιλώντας γιὰ ἓνα δυὸ πρόσωπα, θὰ γράψουμε ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶναι γραμμένη μιὰ σοβαρὴ κριτικὴ.

Ὅρισμένως, ἡ ἐποχὴ που βρισκόμαστε, δὲ θὰ εἶναι ἀπὸ τίς λαμπρότερες τῆς ἀναγέννησης τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος· δὲν ἐννοῶ ποτὲς ὅτι ἡ γενεὰ που πέρασε εἴτανε καλύτερη. Καὶ πραγματικά, χωρὶς νὰ εἶμαι ἀπαισιόδοξος οὔτε ἀπαιτητικὸς πολὺ ἀπὸ τὴ νεοελληνικὴ τουλάχιστο τέχνη αὐτοὺς τοὺς καιροὺς βλέπουμε πολλὰ περίεργα καὶ γελοῖα πράγματα, νὰ συμβαίνουνε γύρω μας, πράγματα που μᾶς ξαφνίζουνε κάποτες, μᾶς θυμώνουμε, καὶ συχνὰ μᾶς κάμουνε νὰ γελοῦμε. Καὶ τοῦτα, ὄχι μόνον σὲ κείνους τοὺς σημερινούς ἢ τοὺς χτεσινούς μόλις, ἀλλὰ καὶ σὲ κείνους πού χρόνια πέρασαν που ἀσχολοῦνται μὲ τὴν πρόζα καὶ μὲ τὴν ποίηση.

Μὰ γιὰ τὴν ποίηση, σ' αὐτὸ μας ἔδω τὸ ἄρθρο, δὲν εἶπαμε νὰ μιλήσουμε· αὐτὴ, ὅσο καὶ νάναί, μὲ τὴν παρουσία τοῦ Παλαμᾶ κ' ἓνα δυὸ νεώτερον μπορεῖ καὶ στέκεται ὀρθή, χωρὶς νὰ κοντυλᾷ καὶ πολὺ. Ἀλλὰ ὁ λόγος γιὰ τὴν πρόζα· καὶ βρισκόμαστε στὴν πρόζα πολὺ πίσω, πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅσο ἔπρεπε. Γιὰ τὴν πρόζα, που τώρα περιορίστηκε μονάχα στὸ δῆγμα καὶ στὸ μυθιστόρημα, που συχνότατα εἶναι ἓνα μεγάλο δῆγμα· γιὰ τὴν πρόζα, που τὴν πρόζα σταθῆκανε καὶ δὲ φαρδαίνουνε πιά.

Στὸ γύρω μας δῆγμα δὲ βλέπουμε παρὰ τὰ κοινότερα πράγματα ντυμένα τίς κοινότερες φόρμες, δὲ βλέπουμε παρὰ τίς πιὸ φανερὲς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς μὲ τὴν πιὸ ἐπιπόλαιη τους ὄψη. Τριγύρω μας δὲν ἔχουμε παρὰ μιὰ τέχνη ντυμένη μὲ κουρέλια που ὅλο ξεσκίζονται κι ἄλλο, κι ὅλο πέφτουνε. Τίποτα δὲν μποροῦμε νὰ ξεδιαλύνουμε μὲς ἀπὸ αὐτὸ τὸ θόρυβο, που νὰ μπορεῖ νὰ μᾶς ὑποσχεθεῖ κάτι καλύτερο στὸ μέλλον, ἢ κανένα τά-

λαντο που κρύβεται πίσω ἀπὸ τὰ συνειθισμένα γιὰ νὰ προβάλει ξάφνω ἀπάνω, καὶ νὰ μᾶς δείξει πως ζεῖ κανεὶς ἐπὶ τέλους, μιὰ δική του ζωή, μέσα σ' αὐτὸν τὸν τόπο. Καὶ δὲ φτάνει αὐτὴ ἡ ἔλλειψη μᾶς ἀτομικότητος καὶ μόρφωσης μὰ βλέπουμε κι ὅλας συχνότατα, γελοῖοι νὰ σταίνουνε εἰδωλά γιὰ τοὺς πιὸ μέτριους πεζογράφους μας — πού γκρεμίζονται βέβαια μονάχα τους — καὶ νὰ συγκειτρώνονται πολλοὶ γύρω σ' ἓνα ἄνθρωπο, που μονάχα μπορεῖ νὰ ὀνομαστῆ κάπως καλὸς καὶ σύγχρονος, καὶ νὰ τὸν κηρύχνουνε γιὰ τὴν πρώτη μεγαλοφυΐα τῆς Ἑλλάδας. Κι' ἀκοῦμε — γελοῖα πολλὰ — συμβουλὲς πρὸς τὸν τάδε δηγηματογράφο, ἀπ' ὅποιον κι' ἂν εἶναι κριτικὸς, που τὸν συσταίνει νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ μιμηθεῖ τὸ ὕφος τοῦ χειρότερου πεζογράφου μας· κι ἀκοῦμε καὶ βλέπουμε μύρια ὅσα, που δὲ μποροῦνε νὰ φτάνουνε οὔτε κἂν τὴ σοβαρότητα τῆ συνειθισμένη.

Φυσικά, οἱ λόγοι αὐτῆς τῆς κατάστασης δὲν εἶναι ἀποκλειστικά ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ μιλήσουμε καὶ τώρα καὶ ἄλλοῦ. Ὑπάρχουνε καὶ κάποιες ἄλλες αἰτίες που πρὸς τὸ παρὸν μποδίζουνε ἓνα καλὸ φαινόμενο τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος· Ὅπως καὶ νάναί δὲν ἔπρεπε νὰ μᾶς ἐμποδίσουν ὁ τόσος βαθμὸς τῆ δημιουργία, ὅπως εἶναι τώρα.

Φυσικά θὰ θέλαμε νὰ γενηθεῖ στὴν Ἑλλάδα τὸ ἔργο τὸ ἀνώτερο. Δὲν τὸ ἀπαιτοῦμε. Τὰ πολὺ δυνατὰ ταλέντα δὲ γεννιοῦνται κάθε τόσος· θὰ μπορούσαμε ὁμῶς νὰπολάψουμε πολλὰ ἄλλα.

Μὰ πῶς; Πινημένοι, ὅπως εἴμαστε τώρα, στὴ θολούρα μᾶς ἀπελπιστικῆς ἀμάθειας που εἶνε ἀποτέλεσμα ἀνόητης ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν ἑαυτό μας, δὲ θὰ μπορέσουμε βέβαια νὰ δημιουργήσουμε τίποτα τὸ καλὸ. Μιὰ ἀμάθεια που ἔχει μέσα της τὴν ἔννοια τῆς ἀνιδείας καὶ τῆς περιφρόνησης πρὸς κάθε τι ξένο καὶ μὴ ἑλληνικό. Ἡ ἀφελέστατη αὐτὴ ἄγνοια τῆς γύρω μας ζωῆς, στέκει μιὰ ἀπὸ τίς κυριώτερες αἰτίες τῆς στασιμότητός μας, αὐτὴ ἡ τάχα ἀτοφνιγὴ τῆς ξένης ἐπίδρασης. Γιατί, μιλώντας μ' εὐλικρίνεια, ἂν κάποιοι εἶχανε τὴν πρεπούμενη μόρφωσή θὰ εἶχανε μιὰν ἀλλοιώτικη ἐξέλιξη τοῦ ταλέντου τους.

Μὴ ἔχοντας τὴ δύναμη νὰ ἐμβαθύνουμε μὲ τὸ πνεῦμα μας στὴν ἰδέα τῆς σύγχρονης ζωῆς, μὴ μπορώντας νὰ διαισθανθοῦμε ὅλη τὴ βαθύτητα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, θάπρεπε νὰ προστρέξουμε στὶς ξένης παιδείας τὰ φῶτα ἀναγκαστικά, στὴ μελέτη ὄλων τῶν ξένων συγγραμμάτων, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἔτσι — ἔστω καὶ ψεύτικα — νὰ φτάσουμε τὴν ἐποχὴ μας ἔχοντας τὸ δικαίωμα νὰ λέμε, πως ἂν δὲ μπορέσαμε νὰ δημιουργήσουμε κάτι τοῦ μέλλοντος, σταθῆκαμε ἀξιοὶ τοῦ αἰῶνα μας. Πράγματι, πρέπει νὰποταθοῦμε πρὸς τὰ ξένα γράμματα γιὰ νὰ μᾶς ἀνοίξουνε τὰ μάτια μας που ληθαργημένα ἀκόμα ἀπὸ ἓνα γλυκὸ ὄνειρο, δὲ βλέπουνε οὔτε προσέχουνε τίποτα· κι ἀπλώνουμε τὰ χέρια μας ὅπου τύχει, χωρὶς νὰ νοιώθουμε τί συμβαίνει.

Τῆς στασιμότητος οἱ λόγοι δὲν εἶναι μονάχα αὐτὴ ἡ περίεργη ἑλ-

λειψη ταλέντου, ούτε ή απόλυτη περιφρόνηση του ξένου πολιτισμοῦ. Βρισκόμαστε σὲ μιὰ ἐποχὴ που τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα δὲν ξέρει ποῦ δρόμο νὰ πάρει, μὴ ἐποχὴ που ἐγκαταλείποντας τῆς περασμένης γενεᾶς τὴν τέχνη, γυρεύει — μὴ πόσο ἀστόχαστα — νὰ τραβήξει κάποιο νέο δρόμο που θὰ τὴ φέρει σ' ἀνέλπιστα ἀποτελέσματα.

Πιστεύω, πως οἱ ἄνθρωποι που σήμερα ἐργάζονται, ἂν εἴταν γεννημένοι σὲ κάποια κατοπινὴ ἐποχὴ, θὰ παρουσιάζανε ἔργο πολὺ διάφορο ἀπὸ ὅτι μᾶς παρουσιάζουνε τώρα. Κάθε διανοούμενος σήμερα ἀγνοεῖ ποῦ δρόμο νὰ δώσει στὴν σκέψη του, ποιά ἐπίδραση νὰ ποφύγει καὶ ποιανοῦ νὰ γυρέψει. Μὰ τὸ βέβαιο εἶναι πως τίποτα δὲν καθαρογράφεται, σ' αὐτὴν κίνηση.

Μερικοὶ λόγιοι, ἐπιθυμώντας νὰ παύσουνε στὴν ἀναγεννώμενη Ἑλλάδα τῶν γραμμῶν τὸ ρόλο τοῦ κριτικοῦ καὶ τοῦ μορφωτῆ τῆς φιλολογίας μας που θὰ ἀνοίξει τοὺς δρόμους τῆς τέχνης στὸν τόπο μας διδάχνουνε καὶ μᾶς, λένε — ὁπαδοὶ τῆς θεωρίας τοῦ μακαρίτη Γιανόπουλου γιὰ μιὰ ἑλληνικὴ τέχνη, που νὰ ἕμνει τὸ ἑλληνικὸ φῶς τὸν οὐρανὸ, τὴ θάλασσα, τὸν ἄνθρωπο τῆς Ἑλλάδας· συμβουλεύουν νὰ γυρίσουμε ὅλο πίστη καὶ ἀγάπη πρὸς τὴ μητέρα Ἑλλάδα, ἀφήνοντας κάθε ξένη ἐπίδραση, κάθε ἀρρωστιάρα τῆς δύσης τέχνης.

Ἀρκετὸς καιρὸς εἶναι τώρα που ἀκούγονται τοῦτα καὶ μιὰ τέτοια ἰδέα ἀρχίζει νὰ ὑπάρχει σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους που σκέπτονται καὶ που δημιουργοῦνε. Μὰ ὅλα τοῦτα, που βέβαια εἶναι καλά, λέγονται καὶ μπαίνουνε στὴν πράξη χωρὶς καμιά προηγούμενη βαθειὰ ἐξέταση τῶν πραγμάτων χωρὶς καμιά σοβαρὴ λογικὴ που νὰ τὰ ξηγᾶ παρὰ μ' ἐπιχειρήματα που δὲν ἔχουνε πάντα ἔννοια καὶ μὲ ὑβρεολογία πλούσια ἀρκετὰ καὶ διόλου εὐγενικὰ πρὸς τὸν ξένο πολιτισμὸ.

Κι ὅπως εἶπαμε, ἐξὸν ἀπὸ τὴ θεωρία βλέπουμε καὶ στὴν πράξη ὅλες αὐτὲς τὶς προσπάθειες — ἔτσι ἀπλὰ καὶ ἀστόχαστα — συνέπειες μιᾶς βαθειᾶς ἀγραμματοσύνης καὶ ἀγνοίας· διαβάζουμε π. γ. ποιήματα ἢ δηγήματα, ὅπου πεζότατα προσπαθίεται νὰ ὑμνηθεῖ τὸ ἑλληνικὸ φῶς, ὅπου νομίζοντας πως δίνεται εἰκόνα καθάριας ἑλληνικῆς ζωῆς, περνοῦνε τὰ πρόσωπα ἀξέταστα σκεδὸν καὶ ἀπαράτηρητα χωρὶς νὰ μᾶς μείνει ἐντυπωμένη κάποια βαθύτερη ζωὴ· καὶ πάντα μᾶς μένει ἡ ἴδια ἐντύπωση τῆς ψυχολογίας τοῦ Ἑλληνα, τῆς συνειθισμένης ἐκείνης καὶ τῆς παιδικίας. Σπανιότατα παρατηροῦμε κάττω ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ἔργου νὰ κινιέται μιὰ ζωὴ πρὸ μετωμένη.

Πόσο θὰ φελοῦσε στοὺς συγγραφῆς μας μιὰ λεπτότερη ἀνάλυση τοῦ ξέγον, καὶ τοῦ Ἑλληνα, καὶ τὸ τί διαφέρουμε ἀπὸ τὴν Εὐρώπη· τότες θὰ μαθαίναμε πως ἡ Ἑλλάδα θὰ μπορούσε νὰ κρατήσῃ τὴν τέχνη τοῦ Παρισιῦ καὶ τῆς Μόσχας καὶ πόσο· καὶ τότες θὰ παρατηρούσαμε πως πολὺ περισσότερο διαφέρουμε ἐμεῖς ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, καὶ ἀπὸ ὅλων τῶν αἰώνων τοὺς Ἑλληνας πρὸ ἀπὸ τοὺς συγκαταίνους μας τῆς Εὐρώπης που τοὺς νομί-

ζουμε ξένους πρὸς τὴν ἑλληνικὴ ζωὴ. Δὲ λέω, οὔτε εἶπα, πως πρέπει, νὰ μιμηθοῦμε τὴν τέχνη ἐκείνων· μὰ ἀπὸ κεῖ πρέπει νὰ βροῦμε πνευματικὴ τροφή καὶ μόνο ἐκεῖ· γιὰ νὰ ἀναζωογονήσουμε τὸν ἑαυτὸ μας μὲ στοιχεῖα τῆς νεώτερης σκέψης νὰ φέρουμε τὴν ξένη δλδ. ζωὴ τοῦ ὅλου κόσμου, στὸν τόπο μας καὶ κατοπι (ἂν τὸ ἐπιθυμοῦμε πολὺ) νὰ τὰ ντύσουμε ὅλα μὲ τὶς φωτερὲς nuances τῶν ἑλληνικῶν χρωμάτων.

Δὲν εἶμαστε πιά ὁ ἀψευγάδιαστος ἐκεῖνος λαὸς που εἶχε τὴν ἀπλὴ καὶ ἀγνή ψυχή, που ὅλα εἶτανε γιὰ κείνονα γενικὲς γραμμὲς. Εἶμαστε ὁ λαὸς ποῦ ἔχει μέσα του τὴ ζωὴ τόσων αἰώνων, που ἔχει μέσα του — ἴσως γι' αὐτὸ καὶ πρὸ μεγάλος ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο — τὸ αἷμα τοῦ Φράγκου, τοῦ Σλάβου, τοῦ βάρβαρου ξενοπάτη — καὶ ὅλες αὐτὲς τὶς ζωὲς μέσα του, κάτω ἀπὸ ἓνα γαλάζια φωτερὸν οὐρανὸ. Κ' ἔτσι μ' ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς νεώτερης ζωῆς, τότες μονάχα, θὰ δυνηθεῖ νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ τέχνη νεο-ἑλληνικὴ, που πάλι θὰ ἔχει τὴν πηγὴ τῆς στὸν ὀργιακὸ ἐκεῖνο θεό, στὸ Διόνυσο.

Δὲ θέλουμε νὰ συζητήσουμε δῶ πέρα κείνο που ἐπαναλήφτηκε τόσο συχνά, χωρὶς καμιά σοβαρὴ συζήτηση, ἂν ἡ τέχνη ἔχει ἢ δὲν ἔχει πατρίδα. Ἴσως νὰ ἔχει καὶ θέλει νὰ ἔχει, ὁ δημιουργὸς ἐκεῖνος που θὰ θελήσει νὰ σκεφτεῖ κάπως φιλοσοφικότερα, μπορούμε νὰ ποῦμε γενικότερα, καὶ ὅταν ἔχει μιὰ θετικότερη ἀντίληψη τῆς ζωῆς ὅπως ὁ Ἕλληνας. Οἱ ποιητὲς ἐκεῖνοι ἀρنيοῦνται τὴν πατρίδα στὴν τέχνη τους που τραβηγμένοι ἀπὸ κάθε κίνηση δημιουργοῦνε τὸ ἔργο τους φανερώνοντας μονάχα τὸν ἑαυτὸ τους.

Μὰ στὴν Ἑλλάδα πρέπει νὰ ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρξει ἡ ἑλληνικὴ τέχνη κ' ἔτσι σίγουρα θὰ νὰ γενικότερη· μὰ ἡ τέχνη, ὄχι μὲ τόσο ἀπλὴ ἀντίληψη ὅση ἡ ἀρχαία· ἂν θελήσουμε κάτι τέτοιο γελοῖα θ' ἀποτύχουμε. Μιὰ νεώτερη τέχνη μ' ὅλα τὰ λαμπρὰ στοιχεῖα που μᾶς ἐτοιμάσαν οἱ ξένοι, καὶ τούτη θὰ φέρει ἴσως σὲ κάποια ἀνώτερη περιωπὴ, θὰ κατορθώσει περισσότερο ἐκεῖνο που ζήτησαν νὰ κάνουνε στὴ δύση.

1919

ΑΙΜ. ΝΙΚ. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΥΡΙΚΕΣ ΠΡΟΖΕΣ

IV

ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

Παλαιϊκὴ ἀπλότη που βυθοπλέχτηκε στ' ἀτλάζια . . . . καὶ μάτια μα παραδομένο ἀπ' τὴ στερνὴ ὑπαρξη που ἀναζώησε στὴν προγονικὴ ὑπνία . . . . καὶ μοιραῖοι ἴσκιοι! —

Τὴ θυμούμαστε σὰν ξεπνόισμα ματοκλεισμένης φωτερότητας, που κερνᾷ τὸ πέρασμά της . . . . τὴ στερνὴν ὑπαρξη τὴ θυμούμαστε — —

Καὶ πυκνοζώνεσαι, λιγουριασμένο χρώμα, στὸ παχύχωρο ἀναμάζωμα
τῆς ξέφυκτης ὀδύνης σου . . . . . ὅταν παραστρατημένα τουφώνεις . . . . .
κι ὅταν λιγεύεις ἐπάνω σου τὸ παραίτημα ἀπὸ λιγδύωρο ξενοχρώμισμα . .
καὶ λιγεύετ' ἐπὶ τὸ παραίτημα — — Καὶ τὰ βαθιὰ τονώναν τὸ ξεχυμένο σί-
μωμα πὺν κῆλυσε τοὺς τόνους τοῦ σ' ἐσένα . . . . .

Καὶ ζεῖς σὰν ἀναθύμισμα ὑπνοδρομισμένο . . . . . καὶ ζεῖς ἄπιαστο σὲ
μιὰ πληθοκύττακτη μοναχικότητα . . . . . μετ' ἄζωστο παράκμισμά σου —
καὶ ζεῖς τὸ μίαιασι τῆς σερνῆς ὑπαρξῆς πὺν ἀναζώησε σὴν προ-
γονικὴν ὑπνιά . . . . .

Καὶ τὴ θυμούμαστε ἀκόμα τὴ στερνῆν ὑπαρξῆ — —

— — —
Στὸ σκυθρόπισμά σου ἔρχονται ν' ἀγρυπνίσουν οἱ μακρινότητες,
ὅπως κοντινὰ βραδολογίσματα πὺν παιρολιώνουν τὶς φτασμένες ὄψεις . . .

Στὸ σκυθρόπισμά σου παραμυθώνει σωρὸς τ' ἀνοιχτὸ σχῆμα . . . . .
Καὶ φυλακόνεται μιὰ βαρυκαρδιά ἀλλοτινῆ . . . . . στὸ σκυθρόπισμά σου—

Κι ἀγκωμίζουσιν στὸ πλάνεμά σου οἱ οὐρανοὶ πὺν ξενώθησαν στὸ και-
ροσύνηφο τῶν ὑπνῶν . . . . . καὶ πάντα στὸ πλάνεμα σου ξεχειλᾶ καὶ
νεύει μιὰ γλυκὴ μακάριε — — Καὶ κρατᾶ τὸ στυλβογιόρτι σου, ὅταν
ἀργομελώνει στὸ φεγγοδίψασμα τῆς μαζώχτρας βραδιάς σου . . . . .

Στὴ βραδειά σου ρημαίει μιὰ πικράστιση νίκης . . . . . Στ' ὄνειρεμά
σου πολυκαιρώνουν τὰ πλαγιάσματα κάποιας σπρωγμένης χαρότητας, καὶ
χαράζει ἡ μουντολόγα ἀρχὴ τῶν μεταξόχρωμων . . . . .

Στ' ὄνειρεμά σου λυτρώνεται ἡ λησιμονιά τῆς στερνῆς ὑπαρξῆς πὺν
ἀναζώησε σὴν προγονικὴν ὑπνιά . . . . .

Καὶ πάντα μιὰ ἔγνοια ἄταιρη θὰ ὄχραίνει, στὸ θαμποκυλισμένο ὀλό-
σειμά σου, ὅταν γλαρώνει μετ' τὶς πάσχωρες ἀπόχρωσες . . . . .

ΝΥΧΤΑ

ὦ! νύχτα! μετ' τὶς ζωὲς τῶν ἐλλεχτῶν πὺν σὲ προσμέναν —
στὸ ἐλλεχτὸ ἐνατένισμα!

ὦ! νύχτα τῶν ἐλλεχτῶν! . . . . .

Γύρω, μέσ' στὸν ἀγέρα χλωμαίξουν οἱ ξέδιπλες ὄρες . . . . .

Σ' ἀνεμοχῶρες ξεστράψαν οἱ ἀνείκαστες ἐποχές . . . . .
Καὶ τὸ νοιώθεις!

Στὴ θάλασσα συθαμπώνει κάποιο φτασμένο ταξίδι . . . . . Τώρα πὺν
οἱ στιγμὲς ψυχοροῆσαν καὶ θολώνουν τὴ μελλοντικὴ γραμμὴ πὺν κεραυ-
νολογιέται! . . . . .

Ξεστράψαν οἱ ἀνείκαστες ἐποχές σ' ἀνεμοχῶρες . . . . .

Καὶ τὸ νοιώθεις πὺν θὰ
γεννηθοῦν οἱ ἄγνωμοι θάνατοι, σὰ λατρεμμένη φωνὴ στὸ κοντοδόλωμα τῆς
αἰωνιότητος . . . . .

Κ' οἱ ξέδιπλες ὄρες χλωμαίξουν μέσ' στὸν ἀγέρα . . . . . ἔτσι πὺν
νεύει τὸ ξεπνόισμα κάποιοῦ σβησιμένου χαλασμοῦ —

— — —
Τ' ὄριμο ρόδισμα τῆς κρύφιας ὄρας ἔχει στερέψει . . . . . Καὶ τώρα
ἀνεμοκέφαλος τοῦ ξέστοχου τοῦ ὄρκομοῦ ὁ γλυκοῖσκιωμός!

καὶ τραβᾷ ὡς τοὺς
πανικοὺς τῆς γαλήνης — —

Γύρω μου ἀνασειέται ἓνας κόσμος πὺν μερώνει σὴν ἀντάρα τοῦ σω-
ροῦ του . . . . . ἓνας κόσμος μετ' τὸ μάταιο κάποιας καινούργιας γνώσης . .

Γύρω μου ἀνασειέται ἓνας κόσμος, τώρα πὺν στέρειψε τ' ὄριμο
ρόδισμα — —

Κ' οἱ μορφές, καὶ τὰ σημάδια καὶ τοῦ σχηματοῦ ὁ ἀνοιχτομὸς ἔχουν
περάσει στὸ θριαμβικὸ παράξενο —

Ἔχουνε φύγει στὸ νόμισμα τοῦ ξεγελασμοῦ . . . . .
οἱ μορφές καὶ τὰ σημάδια! — —

— — —
ὦ; ἔν-ν ὄγχο ρέπιο πικρατημένο σὴν μουντόχλωμη σειρᾶ, ψήλωσε τὸ
θάρεμα — καὶ πληγμένο σίμωσε ὡς τὴν αἰτία κάποιοῦ χρονόσβυστου
χυνόπωρου —

Ὁ ἀγέρας πὺν περνᾷ ξαναμιλᾷ γιὰ τὸ ξεστάλαγμα τοῦ τελευταίου
ἀντίπαλου! —

Κ' ἓνας χαλασμοὸς μιιδιέται σὴν ἀπειρότητα τῆς τρεχάλας του, τώρα
πὺν ὁ ἀγέρας περνᾷ καὶ λογιάζει τὴν αἰτία κάποιοῦ χρονόσβυστου χυνο-
πωρου — —

Τὸ μοναδικὸ τ' ὄνειρεμμα ξαναγυρνᾷ γιὰ τὶς παλῆς θεωρίες! . . . . .

Με τέτοιες γνώρες κι αναθύμισες!

Θρυλόλογος τοῦ ἀλλοτινοῦ τοῦ δάσου περνᾷ ἡ χιλοειπωμένη σιγαλιά . .
κ' ἡ δεμένη κλῆρα τοῦ καλοκαιριασμένου μισεμοῦ τῶν δρόμων —

Περνᾷ ἡ δεμένη κλῆρα

στὴ νυχτιά . . . . Με τέτοιες γνώρες κ' αναθύμισες! — —

Γύρα γύρα ἀργοβαθαίνει ἡ μακρότη τῆς νεκροθυμιάς . . . .

Κι ὁ θρυλόλογος θὰ μιλεῖ γιὰ τὶς παλιῆς θεωριές . . . .

Στὰ λαγαρά νερά, ἡ ἐρημιὰ ἰσκιώνει τὴν ἀδειοσύνη της, καὶ παραπέρα
μ' ἀναγάλλια τρεμολογιέται τὸ θαμποζώησιμα τῶν δέντρων, ὅπου ἀναφυ-
σᾷ ἡ γαλήνη! . . . .

Τώρα τόραμα βραδιάζει ὡς στὰ χρόνια πού τὰ μάγεψε ἡ λιτανεία τοῦ
μονότονου . . . .

Ἴσως νὰ λάτρεβᾷ μιὰ θρησκεία τώρα πού τόραμα βραδιάζει ὡς τὰ
χρόνια . . . .

Στὰ μακρινὰ τὰ μοναστήρια γυροπλανιέται τὸ ξεμονάχιασμα κάποιου
ἀνεμοπόντιστου ὑπνιασμοῦ . . . .

Βαθειὰ ξιναγεννιέται ἡ βροδύτητα κάποιας ἀκαισις ζήσης —

. . . . Καὶ στὰ λαγαρά νερά ἡ ἐρημιὰ ἰσκιώνει τὴν ἀδειοσύνη της —

. . . . Τὸ μεσάνυχτο πελαγώθηκε!

Τώρα ποιὸς μπορεῖ νὰ προφητέψη τὴν εὐλαβιτικὰ τὴν ἀμωρτία, σὰν
ἀρχὴ τοῦ πελαγωμένου μεσάνυχτου;

Ἡ θάλασσα στὸν ἐρχομὸ τοῦ ἀτέλειωτου συμαζώνει κάποια μπόρεση
τῶν οὐρανῶν πού στράτισαν γιὰ τὸν ἀποσωσμένο φανταγμὸ . . . .

Ἡ θάλασσα στὸν ἐρχομὸ τοῦ ἀτέλειωτου . . . .

Καὶ τὸ κῶμα ἀφροσουρώνει τ' ἀπολησιμονημένο παραμάντεμμα . . . .
καὶ τὸ κῶμα σέρνει τὸ βουλιαγμὸ τοῦ βυθοῦ του ὡς τὴν ἄκρη ὅπου ξενώ-
θησαν οἱ σωριασμένοι σταματισμοί . . . .

. . . . Τὴ μουγγὴ ἀγρύπνια τὴν ἐστοιχειώνη τὸ μακροθώρησιμα τῶν
ἐρχομῶν, τώρα πού ὁ πανικὸς τῆς γαλήνης κυλᾷ ὡς τὸ πελαγωμένο τὸ
μεσάνυχτο — —

— Πόλη, 1919 —

ΘΡ. Α. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

Β. ΓΟΦΜΑΝ

ΟΙ ΔΥΟ ΜΑΖΥ

Παγωμένη νύχτα, σιὰ γαλιά μπριζάντια
τρεμοσβύνουντας λάμπ' ἡ χιονισμένη τους κορφή
Κορδέλες, φουρκέτες, μαλιὰ μυρωδάτα
καὶ κάτ' ἀπὸ πέλιο, γυμνὸ τὸ κορμί.

Τὶ τρέλλα, καὶ πόση λαχτάρα
σὲ χεῖλια νὰ κολλήσης γλυκά!
Καὶ σὰν ἀπὸ γούρνα νὰ πιῆς μαγεμένη
τ' ἀτέλειωτο πάθος, βαθειὰ μυστικά.

Πλιὸ κουφά, πλιὸ βαθειὰ καὶ λυπημένα
στὰ παράθυρα ὁ χιονιάς τραγουδεῖ . . . .
Καὶ ἔδῳ! Στὴ θεριμὴ καμαροῦλα κλεισμένοι
κοντὰ στὸ κρεβάτι τὶ τρέλλα μαζύ!

Ἐκεῖ ἀνεμοζάλη, ἀγέρας μὲ χιόνια,
σαλπίσματα, λές, βοῖζουν βαθειὰ,
Κι ἔδῳ "πὰ στ' ὀλόθερμο, τ' ἀνήσυχο σῶμα
σημάδια ἀπὸ χεῖλια τρελλά . . . .

Ἐκλείσαν τὰ μῖτια . . . τὸ κορμί ἐξεντλημένο . . .
στοὺς κροτάφους ἐπέσαν τὰ μαλλιὰ . . .
Μὰ τὰ στήθεια λευκά, δροσερὰ σὰν καὶ πρῶτα
κι οἱ ῥῶγες τους μοιάζουν ρουμπίνια θαμπά.

Κανένα ἰδανικὸ τώρα πλιά, οὔτ' ἀλήθεια
δὲν θέλω, οὔτ' ἀγῶνες, οὔτ' ἄλλο σκοπὸ
Τὴν ζωὴ δὲν' ὀλόκληρη στὴς τρελλές της κινήσεις
προσειχῆς κάθε ἐκσταση, στὸν τρελλό τους ῥυθμό.

Ἄς ταράζουν τὸν κόσμον ὁ βοριάς καὶ τὰ χιόνια,
σαλπίσματ' ἀγγέλων βροντερά —
Ἐδῳ στὸ θεριμὸ, ὀρητικὸ αὐτὸ σῶμα
ξανοίγουνε ὅλα σὲ χεῖλια τρελλά . . . .

[Μετάφραση ἀπ' τὰ Ρούσικα τοῦ ΛΑΡΑ]

— ΚΙ ΟΛΟΕΝΑ ΠΛΑΘΘ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΠΟΥ
ΟΥΤΕ ΑΡΧΗ ΟΥΤΕ ΤΕΛΟΣ ΕΧΟΥΝ —

“Αν και ή ανάμνησή του σε μένα εΐτανε πολύ παλιά, δε μπορώ να πιστέψω πως τον είχα γνωρίσει σε μιὰ μικρή ηλικία γιατί ή φυσιογνωμία του είχε πάντα μέσα μου την ωριμότητα εκείνην που τὰ παιδιάτικα χρόνια δε μπορούνε να συγκρατήσουνε.

— Από τὸ βράδι εκείνο που δε γύρισε στὸ χωριό, ἀπὸ τὴ φορὰ που μπήκε μέσα στὸ δάσος γιὰ νὰ μὴν ξανάβγει πιά ἀπὸ κεί, δὲν ἄκουσα ποτέ πλέον νὰ μιλάνε γι’ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο που θυμοῦμαι· ἔτσι ἀπὸ κείνην τὴ φορὰ ξεχάστηκε σὰ νὰ μὴν ὑπαρξῆ ποτέ· καὶ δὲν ξαναβγήκε ποτέ ἀπὸ τὸ δάσος· ἐκείνο ὅπου πήγαινε τὴν ὥρα που οἱ θαμπὲς ἀνάσες βαραίνοντας σκοτιδιάζουν τὴ μέρα, ὁ ἄνθρωπος μετὴ τὴ φυσιογνωμία που δὲν ἔδειχνε τίποτα.

Ἐνόσω ἀκόμα φαινότανε — θυμοῦμαι — ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, λέγανε γιὰ κείνονα τόσα καὶ τόσα λόγια· κατόπι ξαφνικὰ ὅλα τὰ χεῖλια σφαλήξανε κι ἀρνιούντανε ν’ ἀποκριθοῦνε σὲ κάθε ρώτημα που θάτανε γι’ αὐτὸν· τίς φορές που ρωτοῦσα τοὺς δικούς μου γι’ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο που χάθηκε, μοῦ ἀπαντοῦσαγε πως δὲν ἔβραν κανέναν ἄνθρωπο καὶ καμιὰ ἱστορία του — καὶ σὰν τοὺς ρωτοῦσα ξανά καὶ τοὺς τὸν περίγραφα ὅπως νόμιζα νὰ τὸν ξέρω ἀρχίζανε νὰ φοβοῦνται γιὰ μένα καὶ νὰ με βλέπουνε παραξένα —

— Κ’ ἔτσι νόμισα πως δὲν εἶμουνα παρὰ κάποιος ἀρρωστημένος καὶ κάποιος ἀλαφροίσκιωτος που ἔβλεπε γιὰ πάντα ἴσκιους ἐκεῖ που μονάχα ζοῦσε τὸ τίποτα, καὶ σιγὰ σιγὰ ἔτσι λιγοθύμησε μέσα μου αὐτὴ ἡ ἰδέα γιὰ καιρό, γιὰ νὰ ξαναφανερῶθεῖ κατόπι καὶ νὰ πεθάνει πάλι γιὰ πάντα — πίστεψα πως εἴτανε μονάχα ἓνα δημιούργημα δίχως ζωὴ μιᾶς ὑπαρξῆς νεκρογέννητης.

Πάντοτε ὅμως, καταβιάθος, εἶμουνα ὀλίποτε βέβαιος πως τὸν είχα κάποτε, γνωρίσει ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπο καὶ πῶς τάχα τὸν είχα σιμώσει ἐλπίζοντας — δὲν ξέρω γιατί — πως θάνοιωθα τὴν ἀνατριχίλα τοῦ χεριοῦ του γὰ περνᾶ στὰ μαλλιά μου — δὲ με χάδεψε ὅμως. Κείνη τὴ φορὰ, ὅσο κι ἀνῆθελαι, δε μπόρεσα νὰναβλέπω τὰ ὠραιόχρωμα μάτια του· τὰ ἄδωρα ὅμως ἀπὸ τὴν ἀγνοια τῶν ἡλιοπάλατων —

Τὸν σίμωσα χωρὶς νὰ τονὲ θωρῶ· φοβόμουνα νὰ δῶ ἔτσι μπροστά μου ἐγὼ τὴν ἔκφραση τοῦ ἄδειου νὰ με μελετᾷ.

Ἔτσι ἀναθυμέμαι ἀκόμα τὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνον που τὸν είχα προσέξει ἀπὸ τότες τόσο πολὺ· ἴσως νὰ ἐπιθυμοῦσα αὐτὴ μονάχα ἡ θύμηση νὰ ζεῖ στὸ μυαλό μου, χωρὶς νὰ γνωρίζω τίποτα τὸ παραπάνω γι’ αὐτὴν τὴ σκιά ἐγὼ που ταραζόμουνα τόσο στὴν πνιχτικιά ἰδέα τοῦ ἄδειου —

Ἡ ζωὴ του στάθηκε ὅπως μοῦ φάνηκε πως τὴν είχα φανταστῆ —

“Ὅταν ἀργότερα μεγάλωσα, τὴν ἄκουσα νὰ μοῦ τὴ δηγιέται ἓνας καλὸς μου φίλος, κάποια φορὰ που ξεχαστήκαμε ὄξω, καὶ νυχτωθήκαμε κοντὰ στὸ δάσος· νυχτωθήκαμε ἀκούοντας τὴν ἱστορία· Μοῦ τὴ δηγήθηκε ὁ καλὸς μου φίλος μετὴ τὴ φωνὴ που εἶχε κάτι σὰν τὴν ἀπόμακρη ἠχὴ ἐνὸς γαληνοῦ λυγμοῦ — καὶ εἴταν ἓνα σούρουπα που ὀλοένα πνιγότανε μὰ που ἔζησε πολὺ, πολὺ, νὰ ὥσπου νὰ τελειώσῃ ἡ ἱστορία — κ’ ἔμοιαζε πως τούτῃ κράτησε πολὺ ὄρα.

Ὁ ἀγαπημένος μου φίλος, λέγοντάς τὴν, χαμογελοῦσε καὶ μοῦ ἔλεγε συχνὰ πως ἡ δὴγησι εἴτανε πολὺ ὁμορφή· μὰ ἐγὼ, ἀπὸ τότες που τὴ γρίκησα, χλώμισα γιὰ πάντα καὶ τὸ βράδι που τὴ γρίκησα, παίξανε τὰ μάτια μου κι’ ἀνοίζανε πιότερο καὶ μείναν ἔτσι σὰ τρομαγμένα ἀπὸ κείνο τὸ κάτι που δε θὰ ὑπῆρχε.

Περάσανε πολλὰ, πάρα πολλὰ χρόνια που μοῦ δηγήθηκε ὁ φίλος μου ἐκείνη τὴ σιγαλὴ ἱστορία. Καὶ τώρα, που ἄλλαξα τόσο πολὺ ἀπὸ τότες, ἀπὸ ὅτι εἶμουνι σὲ μιὰ μικρότερη ηλικία, μοῦ μοιάζει κάποιες πως ὅλα αὐτὰ εἶναι ἓνας μῦθος που ἐπλάσα σὲ κάποιες ὥρες που κυλοῦν πολὺ ἀργὰ καὶ χωρὶς ζωὴ, ἓνα κρυφὸ παραμῦθι που μονάχο του ξύπνησε καὶ πήρε ζωὴ μέσα μου, γιὰ νὰ μοῦ φαντάζῃ πάλι τίς ὥρες που ἀργοκυλοῦν — μὰ ἐγὼ, ὕστερ ἀπὸ τὸ χμιὸ ἐκείνου που γύρισα μτόρεσα ξινὰ νὰ ζήσω — Σὲ σὰς που ζεῖτε ἀκόμα κι νοιώθαιε τόση πλὴν τὴ ζωὴ, ἴσω; ὁ ἄνθρωπος μου δε σὰς φαντάζει τόσο τριγικὸς ὅσο μοῦ φάνταζε σὲ μένα· πιστέψτε με, ἐμένα μοῦ εἶχε ἀφάνισαι μιὲ δ’ ὀκλήρη ἐποχὴ τῆς ζωῆς μου.

Δὲν εἴτανε, μὴν τὸ νομίζετε, κάποιος ἀρρωστος· ἢ κάποιος τρελλός· γιατί ἤρθανε στιγμὲς που ἔζησε μιὰ πολὺ βαθήτερη ζωὴ μ’ ὅλες τῆς ἀσυναρτησίης τῆς φυσιογνωμίας του.

Ἄπλὸ εἶναι αὐτὸ που θὰ σὰς δηγηθῶ, ὅπως ἐκείνη ἡ ἀπλή βραδιά που τὸ πρωτάκουσα, — ἐκείνη ἡ βραδιά που εἶχε τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ γαλήνη μιᾶς ἐποχῆς περασμένης, ὅταν τὰ πάντα εἴταν ἤσυχα καὶ σωμαίνανε.

Δὲ μιλοῦσε καθαρά, οὔτε μοῦ τὰ εἶπε ὅλα ὅσα εἴξερε· μοῦχε πῆ πολὺ λίγα. Ἐκείνη τὴ φορὰ τὰ λόγια του ἀκούοντανε κοφτὰ κ’ ἴσως καὶ χωρὶς ἔννοια, κ’ εἴταν ὅλα σμιγμένα χωρὶς νάχουν οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος —

Εἴταν ἀπὸ τὴν πολιτεία που εἶμαστε καὶ μεῖς. Δὲν εἴτανε φερμένος ἀπὸ κάποιους ἡλίους, οὔτε γεννημένος σὲ ρηγικὰ παλάτια καὶ ποτέ του δε γνώρισε τοὺς μάγους καὶ τίς μάγισσες που ζοῦσανε στὰ βαθιοσκότεινα ἄντρα τους, ἐκεῖ που οἱ λίμνες μαντεύουν κι ὄνειρεύονται. Εἴταν ἀπὸ τὸν τόπο μας παιδιὲ κάποιων ἀνθρώπων που ἀπὸ καιρὸ εἶχανε πεθάνει, ἀφήνοντάς τον μονάχο ἀπὸ μικρὸ παιδί.

Μένοντας μόνος, τὸ μεγάλωσε κάποια συγγένισά του που τὸν εἶχε κοντὰ τῆς, κι ὅταν ἔφτασε σὲ μιὰ μεγαλύτερη ἡλικία τὸν ἄφησε γιὰ νὰ κοιτάξῃ μονάχος του τὴ ζωὴ. Ἐμεινε ἔτσι καὶ μεγάλωσε μονάχος του, ἀγέλαστος κι ἀδάκρυτος πάντα, χωρὶς κανεὶς ποτέ νὰ τοῦ πῆ τίποτα· ἀνθρώθηκε χω-

ρίς ποτέ; να πάει στην εκκλησιά, και ποτέ; δεν κοινωνήσε. "Όταν περνούσε μπρός από τις εκκλησιές, δεν τις πρόσεχε μὰ σὰν καὶ πάντα, τραβούσε ὀλοένα μπρός, χωρὶς νὰ βλέπει τίποτα.

Λέγανε πὼς εἶτανε κι ἀβάφτιστος και πὼς ποτέ; δεν εἶχε ὄνομα ἀληθινὸ γιὰ κείνον· γιὰ τοῦτο, ὁ καθένας τὸν ἐκραζε ὅπως τοῦ ἐρχότανε. Σὰν τὸ ρωτούσανε πὼς ὀνομαζότανε ἀπαντοῦσε κ' εἶλεγε πὼς εἶχε πιά γιὰ πάντα λησμονήσει τὸνομά του.

Λίγοι, λέγανε πὼς εἶχε μείνει ἔτσι, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ που εἶχε πέσει και χτύπησε στὴ γῆ. Κι ἄλλοι ψιθύριζαν, πὼς τὴν ἐποχὴ που τὸν πρωτόειδαν, τὰ μάτια του εἶτανε μονάχα παράξενα ἤσυχ· ἀργότερα ἀλλάξανε και γένηκαν τόσο σὺριασμένα και ξέφωτα. Τὰ θεωρούσανε, μὰ τοῦ κάκου, δὲ μπορούσανε νὰ μαντέψουνε τί ἐκρυβε ἐκείνη ἢ φυσιογνωμία μὲ τὰ μάτια που ἔμοιαζαν νὰ σπερώθηκαν στὶς χῶρες ἐνὸς ξέθωρου γαλάζιου.

Δείχναν ὁμῶς κάποιον ἄνθρωπο που χάθηκε μέσα στὸ ἀτέλειωτο μιᾶς σκέψης του κι ἀπὸ τὴ στιγμή που χάθηκε νάχε μείνει ἔτσι ὅπως εἶτανε, μέσα σὲ μιὰ ξακολουθητικὴ σαστισμάδα — κάποιον που εἶχε χάσει γιὰ πάντα μιὰ λατρεία —

Καθημερινά, τὸν ἔβλεπε; νὰ περνᾶ ἀπὸ τὶς ροῦγγες τῆς πολιτείας, νὰ πομακρίνεται ἀπὸ τὶς συνοικίες φεύγοντας μακριὰ ἀπὸ κείνους που δεν πρόσεχε — και πάντα μὲ τὸν ἴδιο κι ἀργὸ βηματισμό — και πήγαινε ἐκεῖ που τὸν ἔβγαζαν οἱ δρόμοι — τὸν ἔβλεπε; πάλι τὸ βράδι νὰ γυρνᾶ πρὸς τὶς συνοικίες και πρὸς ἐκείνους που δεν πρόσεχε, γιὰ νὰ κλειστῆ στὸ σπίτι του. Κι ὅταν μάθαινε ἀπὸ τοὺς γειτόνους τον πὼς μεγάλη μέρα θὰ ξημέρωνε τὴν ἐπομένη, τὰ μάτια του σὰ νὰ γενόντανε ἰλαρότερα. Και τὴν ἐπομένη ἔφευγε νωρίτερα ἀπὸ τὴν κατοικία του και γυρνοῦσε παντοῦ στὰ τριγυρινὰ κυττάζοντας πρὸ ἐπίμονα μὲ τ' ἄχανα μάτια του — και σὰ βράδιαζε πήγαινε πρὸς τὴ λίμνη και γυρνοῦσε πολὺ ἀργὰ στὴν πολιτεία.

Κεῖνες τὶς νύχτες τὶς περνοῦσε σκεδὸν ἄυπνες περιμένοντας και τοῦτος νὰ δεῖ τὴ μεγάλη μέρα που ἔμελε νὰ φανερωθεῖ κάποτε. Κι ὁ ἄνθρωπος που εἶχε χάσει νόνομά του εἶχε χάσει και γιὰ πάντα τὴν ἐννοια τῶν μερῶν — ἤθελε νὰ βρεῖ τὴ μεγάλη μέρα μὰ τὰ μάτια του εἶτανε ξέθωρο και δεν προσέχανε σὲ τίποτα —

Τὰ μάτια ὁμῶς δεν εἶτανε πάντα τόσο ἄχρωμα ὑπνιασμένα. Σὲ μιὰ μικρότερη ἡλικία που ἀκόμα δὲ ζήτηγε τίποτα στὴν ὄψη του τρέμιζε ἢ ἀντιλαλιά ἐνὸς ἤρεμου γαλάζιου· και τὰ μάτια του μὲ τὴν ἀβέβαιη αὐτὴ γαλήνη, πάντα δεν πρόσεχαν μὰ ἴσως κάποτε; νὰπολαύανε και λίγο. Μὰ κατόπι, ὕστερα ἀπὸ ἕνα ἄγνωρο περιστατικὸ τὰ μάτια του πήσανε τὴν κρῦα ἀντιλαλιά ἐνὸς γλωμισμένου ἀπείρου· μείνανε πιά ἔτσι γιὰ πάντα, πνιγμένα μέσα στὸ ψυχρὸ ἐκεῖνο ἀντίφεγγο μὲ σβυσμένο κάθε φῶς μέσα τους.

Ἄρχισε πιά ἀπὸ τότε; νὰ ξεχνιέται μέσα στὴν κίνηση, ἔτσι χάνοντας

τὴ γνώση τῆς ὑπαρξῆς του και ζώντας μιὰ ζωὴ κρυφὰ ταραγμένη. Τοῦ φαινότανε πὼς τριγύρω του ὄλα εἶχαν σωπάσει κι ὄλα εἶχανε γαληνέψει.

Δηγοῦνται τόσες και τόσες ἱστορίες γι αὐτόνα που εἶχε τὰ ἀγρυπνισμένα μάτια ξεφυλιστῆ που ὄλο σιγοκλείουν, δηγιόουνται τόσες ἱστορίες που κάθε μιὰ ἀδυνατίζει σιγὰ σιγὰ και γίνεται ἕνα παραμῦθι και σιγὰ σιγὰ λησμονιέται και ζεῖ σὲ λίγους ἄνθρώπους ὅπως λησμονοῦνται και πεθαίνουνε σὲ λίγους ὄλα τὰ παραμῦθια.

Εἶχε ζητήσει νὰ βρεῖ μὲ τὰ μάτια του ἐκεῖνο που δὲ μπορούσε νὰ μαντέψει, μὲ τὰ φτωχὰ του μάτια, που εἶχανε μονάχα μιὰ τρεμουλὴ γαλήνη ζήτησε νὰ στοχαστεῖ καμιὰ μορφή νὰ γεννιέται ἀπὸ τὴ θολούρα τῶν μεσονυχτιῶν ἢ ἀπὸ τὶς θαμπὲς ἀνάσεις τοῦ σούρουπου — και ἀγάλια γάλια και τὰ μεσονύχτια, κ' οἱ αὐγὲς και τὰ μυχρώματα εἶχανε σμίξει ὄλα μαζί, κι ὄλα σὰ νὰ σταμάτησαν γιὰ πάντα — τοῦ φαινότανε πὼς ὄλα σωπαίνανε και γαληνεύανε γιὰ νὰ μὴ ξυπνήσουν πιά.

Χάθηκε — — Εἶχε πᾶει νὰ μάθει ὅτι τοῦ εἶτανε κρυμμένο πρὸς τοὺς ἄνθρώπους τοὺς ἤρεμους που μελετούσανε πάντα τὸν ἑαυτὸ τους, κ' εἶχε πᾶει πρὸς τοὺς κρυβότοπους ὅπου ζούσαν οἱ γυναῖκες μὲ τὰ βαρήχρωμα μάτια. Και πήγε πρὸς τοὺς ἄλλους, μὰ οἱ ἄλλοι που εἶχανε τὶς βαρήχρωμες ματιές και που ζούσανε μακρυσμένοι ἀπὸ τὴ ζωὴ δεν τοῦ εἶτανε τίποτα γιατί εἶτανε πολὺ σκεπτικοὶ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τους — — Ὡστόσο ἐκεῖνος ποτὲ δεν ἔφυγε ἀπὸ τὴν πατρίδα του και ποτέ; δεν πήγε πρὸς τοὺς ἄλλους γιὰ νὰ μάθει γιατί ἤθελε νὰ ζεῖ μονάχα μὲ τὸν ἑαυτὸ του.

Ζοῦσε ἔτσι ὀλόμονος μὲ τὴν ἰδέα τοῦ χαμένου ἐκείνου που τὸ εἶχε σαστίσει — ζητώντας τὸ χαμένο που ποθοῦσε — και τὰ μάτια του πάντοτε εἶχανε τὴν ἀντιλαλιά μιᾶς γλωμίας ἀδειοσύνης.

— Κ' ἔτσι, τὸν καιρὸ που ἄρχισαν τὰ μάτια του νὰ ὀμιγλώνουν, ἐκεῖνον τὸν καιρὸ ἄρχισε νὰ πιστεύει — κι αὐτὸν τὸν εἶχε ἀνάλαφρα τρομαχτικὰ ἀνατριχιάσει — πὼς γύρω του εἶχε πεθάνει κάτι, πὼς γύρω του ἔνοιωθε τὸ χαμὸ τοῦ πρὸ πέρα —

Ἀπὸ τότε; ἔμεινε ὅπως τὸν εἶχα γνωρίσει — ἔχοντας πιστέψει γιὰ πάντα πὼς χάθηκε τὸ πρὸ ἐκεῖ, σιγὰ σιγὰ ξεψύχησε μέσα του κάθε ἐννοια τῶν πραγμάτων κ' ἔζησε ἀπὸ τότε; σὰν κάποια σιὰ μιᾶς προσπάθειας.

Ξακολουθᾶ ἡ ἱστορία που μοῦ δηγήθηκε ὁ φίλος μου, ξακολουθᾶ κι ὀλοένα γεννιοῦνται τριγύρω μου ἱστορίες ἄλλες σιγαλὲς σὰ παραμῦθια και μακραίνουνε τὴ δῆγηση.

Κυλᾶ ἔτσι και περνᾶν οἱ καιροί· ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἔζησε πολὴν καιρὸ κ' ἔμοιαζε νὰ ζεῖ ὀλοένα σ' ἕνα σκοτίδιασμα που βαστᾶ γιὰ πάντα και ζοῦσε ἔτσι περιδιαβάζοντας σιωπηλὸς τὶς ροῦγγες τῆς πολιτείας, φεύγοντας μακριὰ ἀπὸ ὄλα που δεν πρόσεχε — και γυρνοῦσε πάλι τὰ βράδια πρὸς τὶς συνοικίες και πήγαινε ὅπως πάντα σπίτι του. Στὴν πολιτεία τὸν βλέπανε μονάχα μὲ τὸ θαμποχάραμα, σὰν ἔφευγε, μὲ τὶς σκιὲς τοῦ μυχρώματος

σά γυρνοῦσε κ' ὑπῆρξε λίγος καιρὸς πον τὸν ὀνομάζινε ὁ «ἄνθρωπος τοῦ θαμπόφωτου» ὅσπου ξεχάστηκε κι αὐτό.

Μοῦ δηγήθηκε ὁ φίλος μου ἐκεῖνο τὸ βράδι ἱστορίες καὶ λόγια που ξεχνῶ καὶ ξαναθυμοῦμαι καὶ χάνουνε πιά τὴν ἔννοια τους — θάχα νὰ πῶ λόγια γιὰ τὸν ἄνθρωπο που ἴσως καὶ ποτὲς νὰ μὴν εἶδα.

Μὰ θέλω νὰ ξεχνῶ πιά καὶ γιὰ τελευταῖα θὰ πῶ κάτι που ἴσως νὰ στάθηκε ὁ θάνατός του.

Κάποιο βράδι δὲν τὸν εἶδανε νὰ γυρίσει πίσω στὴν πολιτεία κι οὔτε πιά φάνηκε τίς ἄλλες μέρες. Τοῦτο ὁμως, καμιὰ αἴσθησι δὲν ἔκανε στοὺς ἀνθρώπους καὶ κανέναν δὲ μίλησε γι' αὐτόν· λησμονήθηκε σὰ νὰ μὴν ὑπῆρξε ποτὲς. Καὶ τὰ στόματα ὅλα κλείσανε γιὰ πάντα κ' ἡ θύμησή του χάθηκε ἀπὸ τὴ ζωὴ.

Μὰ κείνο τὸ βράδι, ὁ ἄνθρωπος που εἶχε χάσει τὴ μεγάλη μέρα, μπῆκε στὸ δάσος καὶ προχώρησε παλὺ, τόσο που χάθηκε — κ' ἐπειδὴ τὸ θαμπόφωτο τοῦ βραδιοῦ ὀλοένα καὶ χλωμίζει, θέλησε νὰ περιμένει τὸ φῶς τοῦ πρωγιοῦ γιὰ νὰ φύγει — μὰ τὸ θαμπόφωτο ἐκεῖνο δὲν τελειώνει γιὰ πολὺ, καὶ μόνο ἔμοιαζε νὰ χλωμίζει λιότερο, κι ὁ ἄνθρωπος πρόσμενε τὸ αὐγινὸ φῶς. Μὰ σιγὰ σιγὰ μεγαλιήτεροι ἴσκιοι ἀπλώνουνταν καὶ πάντα σωπαίνανε τόσο που φαινότανε πως ὅλα τελειώναν καὶ βασίλευε γαλήνη καὶ σκοτίνιασε κι ἄλλο, κι ἄλλο — γιὰ πολὺ — — καὶ μόνο ἀνάμεσα ἀπὸ τίς φυλλωσιές τῶν δέντρων ἔπεφτε ἓνα χλωμὸ καὶ δίχως σημασία φῶς.

Πόλη, Ἰούνιος 13, 1919

ΑΙΜ. ΝΙΚ. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΡΑΣΧΟΥ, ΚΥΡΙΕ . . .

A. C.

Οἱ προσευχὲς γονατιστὲς σταυροκοπιοῦνται . . .

Καὶ τὰ τροπάρια, πὸν σὰ χίμαιρες γεννιοῦνται
κι ἀργοπεθαίνουν . . .

— Κάπου φιλοῦνται θλίψεις
κλαμένα πεπλωμένες . . .

κάπου λιγνεύουν ἴσκιοι,
λιγνεύουνε καὶ ρεύουν . . . .

Οἱ προσευχὲς γονατιστὲς σταυροκοπιοῦνται . . .

Κ' εἶναι ὁ Θεός, — μύρων Θεός — Παράσχου, Κύριε . . .
ἀχνὸς ἀπὸ λιβάνι καὶ θυμιάμα . . .

— Παράσχου, Κύριε . . .

— — —

Οἱ πολυελαῖοι τρισαγιάσανε σιὰ χρώματα
κι ἄλικα τὰ καντήλια καὶ γαλάζια
κι ἀσπρόχρυσες οἱ δέησες τῶν κεριῶνε . . .

— Δοξολογιὲς πὸν ἐξαυλώνουνται σ' ἀρώματα
καὶ χρώματα σὲ νυχτερνὸ δραμιτίσμα,
βάφτισμα μὲς σὲ σκιῶν ὑπνολαλήματα —
τοῦ λιβανιοῦ τὰ μυστικὰ ξेमολογήματα . . . .
Ξεμυστηρεῦουν τοῦ Ἱεροῦ τὰ τλαζοκέντητα
μυροκινήματα . . .

— τὰ κρίματα πάγιασανε φουγτώσανε . . . —

Μύρων Θεός—ὁ ἀχνὸς Θεός—Παράσχου, Κύριε . . .

Καὶ τῶν εἰκόνων τὰτενίσματα, πὸν σβύσανε
τῶν παρακάλλων οἱ καημοὶ σὰν τὰ φιλήσανε . . .

Κάποιοι ρυθμοὶ πὸν τὸ μυστήριον ὡς ποθήσανε
τὰνεῖπωτο γιὰ πάντα, κοιμηθήσανε . . .

Κ' Ἐσύ, τοὺς ξαγναντεύεις ὅπου σμίξανε
μέ τίς σκιές τῶν σύγνεφων σιὰ ὄνειρατα . . .

Οἱ πολυελαῖοι τρισαγιάσανε σιὰ χρώματα . . .

Κι ἄλικα τὰ καντήλια καὶ γαλάζια
κι ἀσπρόχρυσες οἱ δέησες τῶν κεριῶνε . . .

— — —

— Σοφίε . . . ὀρθοί . . .

Ἄπὸ τὰ τέμπλα κατεβαίνουνε

Οἱ Ἀντίλαλοι οἱ παλιοί, πὸν ληθαργεῖσανε
τὴ Μυστικότη τοῦ Ναοῦ,

— Παράσχου, Κύριε . . .

Οἱ Δέησες οἱ κρυμένες, πὸν γονάτιζαν
σιὰς ἄκριες τοῦ Ναοῦ,

— Παράσχον, Κύριε . . .

Ὅσοι ὕμνοι, πὺν τῇ Χάρει Του θυμίζανε
μὲς στὰ πιπίερα τοῦ Ναοῦ,

— Παράσχον, Κύριε . . .

Κ' οἱ Ἀγκοῦσες τοῦ σιερνοῦ ἀσπασμοῦ, πὺν πύγωσαν
βουβὰ στουὺς τοίχους τοῦ Ναοῦ . . .

— Παράσχον, Κύριε . . .

— Σοφία . . . ὀρθοί . . .

Ἄπὸ τὰ τέμπλα κτεβαίνουνε . . .

— Οἱ προσευχὲς γονατιστὲς σταυροκοπιοῦνται . . .

Κι ὄπω; διαβαίνουνε, φέρουνε
τὰ μῦρα καὶ τοὺς θρόους . . .
καὶ παίρνουνε τὰ χρώματα ὡς διαβαίνουνε . . .

Ἄπὸ τὰ τέμπλα κτεβαίνουνε . . .

— Οἱ προσευχὲς γονατιστὲς σταυροκοπιοῦνται . . .

Οἱ πολυελαῖοι μὲς στὰ χρώματα ἁγιασμένοι . . .
Κι ἄλλα τὰ καντήλια καὶ γαλάζια
κι ἀσπρόχρυσες οἱ δέησες τῶν κεριῶνε . . .

— Παράσχον, Κύριε . . .

1916

ΟΡΘΡΙΝΟ . . .

Στὴν κάμαρη τὰ χάρδια τῶν χαλιῶν
ἀπλώνουνε στοῦ καθρέφτη τὸ χαμό . . .

— Μιλιά! . . . —

Ξανθὰ κοιμᾶται ἀκόμα χερσὸ
στὴν κάμαρη μὲ τὰ παλιὰ χαλιά . . .

Κ' εἰν' ὄλο ἕνας ξανθὸς ἀνασασμὸς
πὺν σέρνει καὶ δὲ σέρνει ἕνα σκοπὸν
ἀκόμα πὺν ξανθὸ . . .
κι ὄνειρεμὸς
τῆς κούνιας, πὺν ξυπνᾷ καὶ δὲν ξυπνᾷ . . .
Στὴν κάμαρη τὰ χάρδια τῶν χαλιῶν . . .

Καὶ σ' ὄλα ἕνας ρυθμὸς — ἕνας ρυθμὸς,
πὺν ἀπλώνη στοῦ καθρέφτη τὸ χαμό . . .
Καὶ σ' ὄλα ἕνας ρυθμὸς . . .
κι ἀνασασμὸς
ἀξύπνητων ὄνειρων κ' εὐωδιῶν
ξανθὸς κι ἀκόμα πὺν ξανθὸς . . .

Καὶ σ' ὄλα ἕνας ρυθμὸς,
τῆς κούνιας πὺν ξυπνᾷ καὶ δὲν ξυπνᾷ
στὴν κάμαρη μὲ τὰ παλιὰ χαλιά . . .

ΔΗΜ. Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΟΣΣΙΑΝΟΣ ¹⁾

ΚΟΜΛΑΘ ΚΑΙ ΚΙΟΥΘΟΝΑ

ΠΟΙΗΜΑ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΟΣΣΙΑΝΟΣ	ΤΟΣΚΑΡ . . . . .
Η ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΚΟΜΛΑΘ	ΦΕΡΓΚΙΟΥΣ . . . . .
ΚΙΟΥΘΟΝΑ	

Ὁ Κόμλαθ εἶταν ὁ νεώτερος γιὸς τοῦ Μόρνη, κι ἰδελφὸς τοῦ περίφημου ἑκείνου Γκόλ για τὸν ὄποιο συχνότατα γίνεται λόγος στὰ ποιήματα τοῦ Οσσιανοῦ, ἀγαποῦσε τὴν Κιουθόνα, τὴν κόρη τοῦ Ριούμαρ, ὁπότεν ὁ Τόσκαρ, γιὸς τοῦ Κένφεννα, κι ὁ Φέργκιους ἢ Φέρκιουθ, ὁ φίλος του, ἤρθανε ἀπὸ τὴν Ἰρλαντία στὴ Μόρα, κατοικία τοῦ Κόμλαθ. Ὁ Κόμλαθ, σύμφωνα μὲ τὴ συνήθεια τῆς ἐποχῆς του, φέρθηκε πρὸς αὐτοὺς μ' ὄλα τὰ χρέη τῆς φιλοξενίας· ἔκαμε γιορτὲς γιὰ τρεῖς μέρες· τὴν τέταρτη, μῆχανε στὸ καράβι, πλείοντας κατάγιαλα στὸ νησί τῶν Κυμάτων που θᾶτανε σίγουρα καμιά ἀπὸ τὶς Ἑβρίδες. Ὁ Τόσκαρ εἶδε τὴν Κιουθόνα που κν' ηγοῦσε, τὴν ἐρωτεύθηκε καὶ τὴν πῆρε μὲ τὴ βία στὸ κα-

1) Ὁ ποιητὴς τοῦ; ἀκούει που μιλῶν στὸ νησί Ἰθόνα κ' ἐπαναλαμβάνει τὶς συνομιλίαι τους.

ράβι του. Ἡ κακοκαιρία τὸν στένεψε νὰ ράξει στὸ ἐρημονῆσι Ἰθόνα. Συνάμα, δὲ Κόμλαθ, μαθαίνοντας τὴν ἀρπαγὴ τῆς ἀγιοπημένης του ἀρχίζει νὰ κυνηγᾷ τὸν ληστή καὶ τὸν ἔφτασε τῆ στιγμῇ που ἐτοιμαζότανε νὰ πλέψει γιὰ τὸ παράλι τῆς Ἰρλαντίας· συγκρότησαν μιὰ φορτικὴ μάχη, ὅπου πέθαναν κ' οἱ δύο, μ' ἄλλους τοὺς πολεμιστὰς τους. Τρεῖς μέρες κατόπι ἡ Κιουθόνα πέθανε ἀπὸ τὸν πόνο της. Ὁ Φέργκιος μαθόντας τὴ δυστυχία τους, ἔστειλε τὸ Στόρμαλ, τὸ γιὸ τοῦ Μότα, γιὰ νὰ τοὺς θάψει· μὴ λησιμόνησε νὰ στείλει κ' ἕνα βάρδο γιὰ νὰ ψάλλει τὸ νεκρικὸ τους ἕμνο στὸν τάφο τους. Ἀποτότες, ἡ σκιὰ τοῦ Κόμλαθ παρουσιάζεται στὸν Ὁσσιανό, ζητώντας του νὰ μεταδώσει τὸ ὄνομα του καὶ τὸ ὄνομα τῆς Κιουθόνας στοὺς κατοπινοὺς· γιατί νομίζανε τότες πως οἱ ψυχὲς δὲ μπορούσανε νὰ ναι εὐτυχημένες ὅσο κ' ἐνὸς βάρδος δὲ θᾶχε ψάλλει τὸ νεκρικὸ τους ἔλεγχο.

Μὴ δὲν ἀκουσε ὁ Ὁσσιανὸς κάποια φωνή; μὴ καὶ τὸ φαντάχτηκε;

Συχνὰ ἐρχονται αἱ θύμησες τῶν ἐποχῶν που πέρασαν καὶ λάμπουν στὴν ψυχὴ μου. Σαναγεννιέται στὴ φαντασία σου ἡ ἀντάρα τῶν κρηγιῶν μέσα στοὺς λόγγους, κ' ὑψώνω, σ' ἕνα ὄντιο, τὴ λέγχη τῆς μάχης. . . .

Μὰ δὲν τὸ φαντάχτηκε, ὁ Ὁσσιανὸς σὰ νᾶκουσε κάποιο παράπονο . . . Ποιὸς γὰσαι, παιδί τῆς νύχτας;

Ὅλα σιγάξουν γύρω μου, κ' ἕνας ἀγέρας τοῦ μεσονυχτιοῦ σφυρίζει στὴν κάμαρά μου . . . Ἴσως νᾶναι ἡ ἀσπίδα τοῦ Φέγκαλ ποὺ κρουσμένη ἀπὸ κανένα φάντασμα, ἀντηχῆι στὸν τοῖχο βρῖσκειται κρημασμένη καὶ κάποτες τὴν ἀγγίζοντε τὰ χέρια μου . . . .

Ὅχι, ὁ Ὁσσιανὸς δὲν τὸ φαντάχτηκε, ἀναγνωρίζω τὴ φωνὴ σου, ὦ φίλε μου!

Εἶναι πολὺς καιρὸς τώρα που δὲν τὴν ἔχω γρικημένη. Γενναῖε Κόμλαθ! τί νὰ γυρεύεις ἐδῶ πέρα;

Ὁ Ὁσσιανός; Οἱ φίλοι τοῦ θλιβεροῦ γέροντος εἶναι ἄραγε μαζὺ σου; Ποῦ εἶναι ὁ ἀκριβὸς μου Ὁσκαρ; Συχνὰ βρισκότανε στὸ πλευρὸ σου, αὐτὸ τὸ παιδί τῆς δόξας, μέσ' στὴς μάχες.

Ἡ ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΚΟΜΛΑΘ

Ὁ ἀρμονικὸς ψάλτης τοῦ Κόνα νὰ κοιμᾶται στὴν κάμαρή του;

Θὰ κοιμᾶται, κ' οἱ φίλοι του θὰ κοιτουνται στὴς τάφους χωρὶς ποτὲ κανένας βάρδος νὰ ψάλλει τὴ δόξα τους. Ὁσσιανέ, ἡ θάλασσα μουγκρίζει στὰ κρησιῶνα τῆς θλιβερῆς Ἰθόνας καὶ τὰ καράβια ποὺ περνοῦνε πρὸς τοὺς ξένους τόπους, δὲ χαιρετᾶνε τοὺς τάφους μας. Ὡς ποτὲ τὰ ὀνόματά μας θὰ μνήσκουντε κρημένα στὴ λησιμονία;

ὉΣΣΙΑΝΟΣ

ὦ! Νὰ μπορούσανε τὰ μάτια μου νὰ σὲ δοῦνε νὰ στέκεις στὸ γλωμὸ σου σύγγεφο! Νὰ μοιάζεις τὴν ὀμίχλη τοῦ Λάνο, γὰ κάποιο μισόσβυστο μετέωρο; Τῶν ρουχικῶν σου τὰ κρόσια καὶ τὸ ἀέρινο τόξο σου ἀπὸ τί νᾶναι;

Μὰ ἔσβυσε στὸ στρόβιλό του, σὰν ἀνάσφρος ἀχνός. Κατέβη ἀπὸ τὸν τοῖχο ὅπου ἐκουράζεσαι, ὦ ἄρπα μου, καὶ ἔλα νᾶντηγῆσεις στὰ χέρια μου.

Τὸ λαμπάδιασμα τῆς θύμησης ἄς φέρει τὸ φῶς του στὴν Ἰθόνα καὶ ἄς φανερώσει στὴ σκέψη μου τοὺς πεθαμένους μου φίλους. . . . . Ναι, τοὺς στοχάζομαι, στὴν καρδιὰ τοῦ γαλανοῦ αὐτοῦ νησιοῦ βλέπω τὸ ἄντρο τοῦ Θόνα, τοὺς βράχους του τοὺς σκεπασμένους ἀπὸ μούσκουλη καὶ τὰ σκυμέια δέντρα. Ἐνα ρῆμα μουρμουρίζει στὴ μπασιά· ὁ Τόσκαρ γέρνει στοὺς ὄχτους τοῦ. Ἡ Κιουθόνα κἀθεται καὶ κλαίει· τάχα δὲν τοὺς ἀκούω νὰ μιλοῦνε ἀνάμεσὸ τους ἢ ὁ ἀχός τῶν κυμάτων φερμένος μέσ' τοὺς ἀνέμους μὲ ξεγελάει;

ΤΟΣΚΑΡ 1)

Ἡ μπόρα ἀνιάριαζε τὴ νύχτα· οἱ βαλανιδιὲς βογγώντας γκρημίζονταν ἀπὸ τὰ βουνα· ἡ θάλασσα ἀπὸ τοὺς ἀνέμους φουσκωμένη, κυλοῦσε στὰ Ἐρέβη καὶ τὰ κύματα μανιακὰ χτυποῦντανε στοὺς βράχους· λευκόχρωμες ἀστραπὲς, ξεσκίζοντας τῶν οὐρανῶν τὰ πέπλα γοργοθωρίζανε τὴν ἀποξεραμένη ἀρείκη.

Φέργκιος, ὀπτασιάζοντα ἕνα φάντασμα· 2) ἔστειλε ὀρθὸ καὶ μονγγό, σιμά στὸ γυρογάλι. Τὰ ρουχικά του ἀπὸ ὀμίχλη κρημάτιζαν· στοὺς ἀνέμους. Ἐβλεπα δάκρυα νὰ τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια του· ἔμοιαζε γέρος βυθισμένος σὲ κάποιο βαθὺ ὀνειρμα.

ΦΕΡΓΚΙΟΥΣ

Ἡ σκιὰ τοῦ πατέρα σου εἶταν, ὦ Τόσκαρ! Κ' εἶναι τὸ προμάντεμα τοῦ θανάτου ἐνὸς ἥρωα τῆς γενιάς σου· εἶσι πάλι παρουσιάστηκε ἀπᾶνω στὸ Κρόμλα λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ γενναίου Μάροναν.

Πράσινο Ὀδλιν, πόσο ἀγάπῃ τοὺς λογγωμένους λόφους σου καὶ τάνθισμένα λαγγάδια σου. Ἡ γαλήνη ρηγαδεῖε στοὺς ὄχτους τῶν ποταμιῶν σου, κ' ὁ ἥλιος χρυσίζει τοὺς γόνιμους σου ἀγρούς. Πόσο γλυκὸ εἶναι νᾶκους τοὺς ἤχους τῆς ἄρπας· στὸ παλάτι τοῦ Σελάμα 2) καὶ τίς κραυγὲς τῶν κρηγιῶν ἀπὸ τὸ βουνὸ Κρόμλα.

Μὰ βρισκόμασε στὴ θλιβερῇ Ἰθόνα, ζωσμένοι ἀπὸ τὴ μπόρα· τὰ κύματα τιτᾶζουν ἀπὸ πάνω ἀπὸ τοὺς βράχους τᾶσπρισμένα κεφάλια τους καὶ τρέμοντε, μέσ' τὴν καρδιὰ τῆς νύχτας.

ΤΟΣΚΑΡ

Φέργκιος, ἀσπρομάλλη ἥρωα, ἡ ἀντρεία σου που εἶναι; Εἶσοινα· ἡ ψυχὴ τῆς μάχης, πάντοτε σ' εἶδα ἄφοβο στοὺς κιντύνους καὶ στὸν κορωμὸ τῆς μάχης τὰ μάτια σου νὰ λαμπυρίζουν ἀπὸ τὴ χαρὰ. Φέργκιος, τί ἔγινε ἡ κρημοδόχαρη ψυχὴ σου; Λιγοψυχήσανε ποτὲς οἱ πρόγονοί μας;

Γιὰ κύττα· ἡ θάλασσα εἶνε γαληνεμένη οἱ πολυτάραχοι ἀνέμοι σωπαίνοντε, τὰ κύματα ἀνατριχιάζουν ἀκόμα ἀπάνω στὴν ἄβυσσο καὶ μοιάζει νὰ φοβοῦνται κάποιο ξαναζωντάνεμα τῆς μπόρας· μὰ ὁ οὐρανὸς γαληνοβλέπει. Κυττα τὴν αὐγὴ που γεννιέται πίσω ἀπὸ τοὺς βράχους μας. Ὁ ἥλιος σὲ λίγο θὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ μ' ὄλη του τὴ λομπροδίητα.

Μὲ χαρὰ εἶχα ἀνοίξει τὰ πανιά πρὸς στὸ παλάτι τοῦ ἀντροῦ Κόμλαθ ὅπου ἡ ἀγαπημένη του κόρη κρηγοῦσε μιὰ λαφίνα· τὴν εἶδα, ἔμοιαζε μὲ τὸ πρῶτο ἐκεῖνο φῶς που περᾶ τίς αὐγινές.

Τὰ μαῦρα μαλλιά τῆς κρημάτιζαν σὲ ἀλαβάστρινο σιῆθος τῆς. Ἐχοντας πρὸς τὰ μπρὸς γερμένο τὸ σῶμά τῆς, τόξωνε, κ' ἀπὸ τὴν προσπάθειά τῆς, τὸ μπράτσο τῆς, τραβηγμένο πρὸς τὰ πίσω, σὰν τὸ χιόνι τοῦ Κόμλα θάμπωνε· Ἐλα στὴν καρδιὰ μου, ἔκραξα, πανώρια κόρη τῶν βουνῶν! . . . .

Μὰ οἱ μέρες τῆς κ' οἱ νύχτες τῆς περνοῦνε κ' ὄλο κλαίει, κ' ὄλοένα συλλογίζεται τὸ γενναῖο Κόμλαθ· Ἀγαπητὴ κόρη, ποῦ θὰ μπορέσω νὰ ξενάβρω τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς σου;

1) Γιὰ πολὺν καιρὸ πιστεύανε, στὰ βόρεια τῆς Σκωτίας, πως οἱ Ἴσκιοι τῶν νεκρῶν σηκῶνανε τίς μπόρες. Ἡ πρόληψη τούτη ὑπάρχει ἀκόμα στὸ λαὸ, γιατί νομίζει πως οἱ στρόβιλοι κ' οἱ ἀνεμικὲς εἶνε στὰ χέρια τῶν πνευμάτων.

2) Παλάτι τοῦ Τόσκαρ, στὴν παραλία τοῦ Ὀδλστερ, κοντὰ στὸ βουνὸ Κρόμλα.

ΚΙΟΥΘΟΝΑ

Μακριά από αυτά τα λιμέρια είναι ένας ορθόγυρος λόφος που έχει γέρτα προς τη θάλασσα τα γέριά του δέντρα και τους βράχους του τους σκεπασμένους από μουσκούλη τα κύματα ροβολούν ως τα πόδια του στίς πλαγιές του ανερόλοδες λιγίνες ζούνε το λένε "Αρβεν."

Έκει ύφώνονται οι σύρτοι του Μόρα' εκεί ο Κόμλαθ, τα μάτια κερκωμένα στα κύματα, περιμένει τη μοναδική του αγάτη. Οι νιές γυρίζουν από τα κνήγια' ο Κόμλαθ τις βλέπει χαμοβλεπώντας και δακρυζόμενες . . . . Πού να βρίσκεται η κόρη του Ριούμαρ; . . . . Μάλλοίμονο! δαν αποκρίνονται.

Γιέ του ξένου, μόνο άπάνω στο "Αρβεν μπορώ να ξαναβρω τη γαλήνη.

ΤΟΣΚΑΡ

Λοιπόν! Η Κιουθόνα θα γυρίσει στο "Αρβεν όπου θάβρει τη γαλήνη της ψυχής της" θα πάει προς την κατοικία του γενναίου Κόμλαθ' γιατί ο ήρωας αυτός είναι κι από τους φίλους του Τόσκαρ' Μοιράστηκα τα γιορτάσια του.

Σηκώθητε ήσθεμοι κι ανάλαφροι άνεμοι του Ούλλιν, σπρώξτε τα πανιά μου προς τα γυρογάλια του "Αρβεν όπου η Κιουθόνα θα ξαναβρει την τύχη της.

Μά του Τόσκαρ οι μέρες θα κυλήσανε μέσα στη θλίψη. Καθισμένες στην έρημική μου σπηλιά, θα προσέχω νακούγω τον άντρα που θά' μουρμουρίζει στα δέντρα μου' εγώ νομίζω πως γυριάζω τη λαιλιά της Κιουθόνα, ... μα θα βρίσκεται μακριά από μένα, σιμά στον άντραίο Κόμλαθ.

ΚΙΟΥΘΟΝΑ

Α! Ποιό νάσαι αυτό το σύγγεφο; Σέρνει τις σιαές των προγόνων μου μαζί του. Βλέπω τα κρόσια των άερινων ρουζικόν του; Πόσε θά πρέπει να πεθάνω. "Ω Ριούμαρ, ω πατέρα μου; γιατί προμαντεύει ένα θάνατο ή θλιβερή Κιουθόνα. "Ο Κόμλαθ δε θά με ξαναδεί πρι να μπω στη στεγνή κατοικία μου;

ΟΣΣΙΑΝΟΣ

Θά σε ξαναδεί, άτυχη κόρη' το καράβι τον σκίζει τους άφρονς του ωκεανού. Έρχεται ο θάνατος του Τόσκαρ, μίτωσε τη λόγγη του' κι ο ίδιος θανάσιμα στο λευκό πληγώθηκε' τον στοχάζομαι, στη μπασιά της σπηλιάς του Θόνα, έτσι χλωμό και πού δείχνει τη φαρδιά του πληγή . . . . Πού νάσαι, Κιουθόνα, πού νάσαι; "Ο άρχηγός του Μόρα πεθαίνει και λίγα δάκρια σου ζητάει . . . .

Μ' αυτό το όραμα, όλες αυτές οι εικόνες σβιόνονται στη σκέψη μου' τους ήρωες αείτους δέν τους βλέπω πλέον. Βίωδοι των αιώνων που θαρθούν, να μη θυμάστε άδάκρυτοι το θάνατο του Κόμλαθ. Πέθανε χωρίς νάρθει ή ώρα του κι ή θλίψη χύθηκε στο Μόρα. "Η μητέρα του κύταζε μια την άσπίδα του που εΐτανε κρεμασμένη στον τοίχο και την είδε βομένη σ' αίμα ¹⁾ τότε καιάλαβε πως ο γιός της δε ζούσε πιά' και το Μόρα έντρίχησε από τα σπλοξήματα του πόνου.

Άτυχη Κιουθόνα, στέκεις κατάμονη σιμά στους νεκρούς. Η νύχτα έρχεται και την άκλονθά ή μέρα κι ούτε ένας δε φαίνεται να τους χτίσει μνημούρια. Διώχνεις από τα κορμιά τους τάγγριοπούλια' χλωπή κι άπελπισμένη όλοένα τους δροσίζεις με τα δάκρια σου.

Οι πολεμιστές του Φέγγωλ φτάνουν και τη βρίσκουντε ξεφτυλισμένη από τον κρη-

1) Πιστεύανε τότες πως ταξματα τάφισμένα από τους ήρωες στα παλάτια τους μόλις πεθαίνανε, βαπόντανε στο αίμα, όσο μακριά κι αν βρίσκόντανε το πεδίο της μάχης που τους είδε να πέσουν.

μό' χτίζουνε μνημούρια για τους δυο ήρωες' πλάι στον Κόμλαθ αναπαύεται ή πολυγατημένη του . . . .

Μη φανερώνεσαι πλέον στα όνειρά μου, ω Κόμλαθ! Έχω ψάξει το νεκρικό σου ύμνο' ή φωνή σου ά; μη διώχνει από την κατοικία μου τον ευεργετικό ύπνο.

"Ω! Νά μπορούσα να ξεχάσω τους φίλους μου όπου δε θά φαίνονται πιά τα ίχνη των βημάτων μου, ως τη μέρα που πασίχαρος θά πάω να τους άνταμώσω άπάνω στα σύγγεφα, ενώ, τα μέλη μου κουρασμένα από τα χρόνια, θάναπαύονται στον τάφο.

(Μετρ: Κ. Π.)

ΑΠΟ ΤΗ «ΡΟΜΑΝΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ» ΤΟΥ

CHARLES BEAUDELAIRE

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΥΝΤΕΣ ΝΕΟΥΣ

ΟΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΤΗΣ ΕΥΝΟΕΣΗΣ

Σήμερα, πρέπει κανείς να δημιουργεί πολύ— λοιπόν πρέπει κανείς να πηγαίνει γλήγορα — πρέπει λοιπόν να σπεύδει βραδέως' έτοιμένως πρέπει το κάθε τι να συγτείνει, και να μιλά πινελιά να μην πηγαίνει στα χαμένα.

Για να γράφει κανείς γλήγορα, πρέπει να έχει πολύ σκεφτεί, — να έχει φέρει ένα θέμα μαζί του, στον περίπατο, στο μπάνιο, στο έστιατόριο, κι ακόμα και στην έρωμένη του. "Ο Εύγ. Delacroix μου έλεγε μια μέρα. « Η τέχνη είνε τόσο ιδεατό και φευγαλέο, που τα έργα είνε πάντα άρκετά κατάλληλα, ούτε τα μέσα άρκετά άποτελεσματικά». Το ίδιο συμβαίνει και στη φιλολογία — δέν είμαι λοιπόν όπαδός των σβυσιμάτων' θολώνει τον καθρέφτη της σκέψης.

Μερικοί, κι από τους πιο διαλεκτους κι από τους πιο καλοσυνείδητους, — ο Edouard Ourliac π. χ. — αρχίζει από το να γεμίζει πολλά χαρτιά' αυτό τονομάζουνε το γέμισμα του πίνακα. — Αύτη ή συγκεκριμένη πράξη, έχει ως άποτέλεσμα να μη χάνεται τίποτα. Κατόπι κάθε φορά που αντιγράφουν, κλαδεύουνε και κόβουνε τα ξερά. Κι αν το άποτέλεσμα εΐτανε λαμπρό, είναι μια κατάχρηση του χρόνου μας και του ταλέντου μας. Να γεμίσει κανείς έναν πίνακα, δέν είναι να τον φορτώσει με χρώματα, είναι να χτίσει βάφοντιας έλαφριά, είναι να μεταχειριστεί τους όγκους σε τόνους έλαφρούς και διάφανους. — "Ο πίνακας πρέπει να είναι γεμισμένος — νοερά — τη στιγμή που ο συγγραφέας πιάνει την πέννα για να γράφει τον τίτλο.

Λένε πως ο Balzac γεμίζει τάντιγραμένα του και τις πρόβες του μ' έναν παράξενο κι άκατάστατο τρόπο. Ένα μυθιστόρημα περνά από μια σειρά γενέσεων άπ' όπου σκορπίζεται όχι μόνον ή ένότητα της φράσης αλλά και του έργου. Χωρίς άλλο είναι αύτη ή μέθοδος που δίνει συχνά στο ύφος, δέν ξέρω τι, το δυσκατάληπτο, το σπρωγμένο από δω κι από κει και του πρόχειρου — το μόνο έλάττωμα αυτού του μεγάλου ιστορικού.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΜΠΝΕΥΣΗ

Τὰ ὄργια, δὲν εἶναι πιά ἡ ἀδερφή τῆς ἐμπνεύσεως· ἔχουμε ἀρνηθεῖ αὐτὴν τὴ νόθα συγγένεια. Τὸ γλήγωρο χαλάρωμα τῶν νεύρων καὶ ἡ ἀδυναμία μερικῶν ὠραίων ὑπάρξεων εἶναι ἀρκεῖς μαρτυρίες ἐναντίῳ αὐτῆς τῆς ἀπαισίας προκατάληψης.

Μιά θρησκευτικὴ τροφή, ἀλλὰ ταχτικὴ, εἶναι τὸ μόνο ἀναγκαῖο σιτοῦς γόνιμους συγγραφείς. Ὁρισμένως ἡ ἐμπνευση εἶναι ἀδερφή τῆς καθημερινῆς ἐργασίας. Ἀυτὰ τὰ δύο ἀντίθετα δὲν ἀπομακρύνονται πῶς ἄρα ἀπ' ὅλα τ' ἀλλὰ ἀντίθετα που ἀπαστίζουν τὴ φύση. Ἡ ἐμπνευση ὑπακούει ὅπως ἡ πείνα, ὅπως ἡ πύση, ὅπως ὁ ὕπνος. Δίχως ἀντίρρηση ὑπάρχει σὲ πνεῦμα ἓνα εἶδος θεῖου μηχανισμοῦ γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ντρέπεται, παρὰ νὰ ἐποφεληθεῖ κανεὶς ὅσο μπορεῖ καλῆτερα, ὅπως οἱ γιατροί, ἀπὸ τὸ μηχανισμὸ τοῦ σώματός. Ἄν θέλουμε νὰ ζήσουμε στὴν ἐπίμονη βαθειὰ σκέψη τοῦ ἔργου τοῦ αὔριο, ἡ καθημερινὴ ἐργασία θὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἐμπνευση, — ὅπως ἓνα γράψιμο εὐανάγνωστο εἶναι γιὰ νὰ φωτίζει, καὶ ὅπως ἡ ἡρεμὴ δυνατὴ σκέψη εἶναι γιὰ νὰ γράφει εὐανάγνωστα· γιὰ τὸν καιρὸς τῶν ἄσκημων γραψιμάτων ἔχει περάσει.

Η ΠΟΙΗΣΗ

Ὅσο γιὰ κείνους που ἀφιερώνονται ἢ ἔχουν ἀφιερωθεῖ στὴν ποίηση μ' ἐπιτυχία, τοὺς συμβουλεύω νὰ μὴν τὴν ἐγκαταλείψουν ποτέ. Ἡ ποίηση εἶναι μιὰ τέχνη που ἀποφέρει τὸ περισσότερο· μὰ εἶναι ἓνα εἶδος κατάθεσης που τοὺς τόκους τῆς τοὺς λαβαίνουν ἀργά, — γι' ἀνταπόδοση ὁμοῦ, πολὺ μεγάλους. Προκαλῶ τοὺς γηλόφρονους νὰ μὲ δείξουν καλοὺς στίχους που κατὰστρεψαν τὸν ἐκδότη τους.

Ἀπὸ ἠθικὴ ἀποψη, ἡ ποίηση, θέτει ἓνα τέτοιο χῶρισμα ἀναμεταξὺ τῶν πνευματικῶν τῆς πρώτης τάξης καὶ τῶν πνευματικῶν τῆς δευτέρας, που τὸ πῶ ἀπλὸ κοινὸ δὲν ξεφεύγει σ' αὐτὴν τὴν δεσποτικὴν ἐπίδραση. Γνωρίζω ἀνθρώπους που δὲ διαβάζουν τὶς ἐπιφυλλίδες τοῦ Gautier, μόνο γιὰ τὴν ἔχει κάνει τὴν Comédie de la Mort· χωρὶς ἄλλο, δὲ νοιώθουν ὅλες τὶς χάρες αὐτοῦ τοῦ ἔργου, μὰ γνωρίζουν ὅτι εἶναι ποιητῆς. Τὶ παρῆνε ἄλλωστε, ἀφοῦ κάθε ἀνθρώπος που βρῆσκει καλὰ στὴν ὑγεία του, μπορεῖ νὰ περάσει δυὸ μέρες χωρὶς φαγί, — χωρὶς ποίηση ποτέ.

Ἡ τέχνη που ικανοποιεῖ τὴν κυριότερὴ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου θὰ εἶνε πάντα ἡ πῶ τιμημένη.

(Μιττ. Κ. Π.)

ΑΠΟ ΤΟ «ΒΡΑΔΙΑΣΜΑ ΤΩΝ ΕΙΔΩΛΩΝ»
ΤΟΥ ΝΙΕΤΖΣΧΕ

ΕΚΕΙΝΑ ΠΟΥ ΧΡΩΣΤΩ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ

Ἐπὶ ἤρξα ὁ πρώτος που, γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ ἐλληνικοῦ ψυχόρμητου ἀκόμα πλούσιου, ὡς καὶ ξεχειλισμένου, πῆρα στὸ σοβαρὸ αὐτὸ τὸ θαναταστικὸ φαινόμενον που ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ «Διόνυσου»· δὲν ἐξηγιέται παρὰ μὲ μιὰ παρα-

πάνω δύναμη. Ἐκεῖνος που μελέτησε τοὺς Ἕλληνες, ὅπως ὁ βαθὺς ἐκεῖνος γνώστης τῆς παιδείας τους, ὁ πῶ βαθὺς ἀπ' ὅλους, Jacob Burckhardt, ἔχει παρεμβάλλει στὴν Παιδεία τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἓνα ἰδιαίτερο κεφάλαιο γι' αὐτὸ τὸ φαινόμενον. Ἄν θέλει κανεὶς νὰ δεῖ τὸ ἀντίθετο, φτάνει νὰ δεῖ τὴ φτώχεια τοῦ ψυχόρμητου· σχεδὸν διασκεδαστικὴ, σὲ γερμανὸ φιλόλογο, ὅαν σιμῶνει τὴ διονυσιακὴ ἰδέα. Ὁ ἔνδοξος Lobbeck προλάντων, μὲ τὴ σεβαστὴ βεβαιότητα σκουλικιοῦ που στέγνωσε ἀνάμεσα στὰ βιβλία, βάλθηκε νὰ σέρνεται σ' αὐτὸν τὸν κόσμον τῶν μυστηριώδικων καταστάσεων γιὰ νὰ πειστεῖ πως εἶταν ἐπιστημονικὸς ἐνῶ εἶτανε τόσο ἐπιπόλαιος καὶ τόσο παιδί, που ν' ἀηδιάζει, — ὁ Lobbeck ἔδωσε νὰ καταλάβουν, μὲ μιὰ μεγάλη βοήθεια πολυμάθειας, πως κατὰ βάθος ὅλα αὐτὰ τὰ περίεργα εἶτανε ἐλάχιστης σημασίας. Πράγματι εἶνε δυνατὸ οἱ ἱερεῖς νὰ μειῶσαν σὲ κείνους που λαβαίνανε μέρη στὰ ὄργια, μερικὲς ἰδέες που δὲν εἶνε δίχως ἀξία· που τὸ κρασί προκαλεῖ τὴ χαρὰ, που ὁ ἀνθρώπος μπορεῖ κάποτε νὰ ζήσει μὲ ὀπωρικά, που τὰ φυτὰ ἀνθίζουν τὴν ἀνοιξὴ καὶ μαραίνονται τὸ φθινόπωρο. Γιὰ κάθε τί, που εἶναι γι' αὐτὸν τὸν παράξενο πλοῦτον τῶν ἱεροτελεστειῶν, τῶν σύμβολων, τῶν μύθων ὀργιακῆς προέλευσης, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὁ ἀρχαῖος κόσμος κυριολεκτικῶς πλημυρᾷ, ὁ Lobbeck δὲ βρῆσκει παρὰ μιὰ πρόφαση νὰ εἶναι σ' ἓνα βαθμὸ παραπάνω ἔξυπνος. «Οἱ Ἕλληνες, λέει (Agiaphanus, 1.672) ὅταν δὲν εἶχαν τίποτ' ἄλλο νὰ κάνουν, ἀρχίζανε νὰ γελοῦνε, νὰ πηδοῦνε, νὰ τρέχουν ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ ἢ κίολας γιὰ τὴν ἐπιθυμίαν που μπορεῖ νὰ ῥθει ἐπίσης στὸν ἀνθρώπο, ξαπλωνοῦτανε καταγῆς καὶ κλαίανε καὶ μοιρολογούσανε τὸν ἑαυτὸ τους. Ἄλλοι τοὺς πλησιάζουνε τότες, γιὰ νὰ βροῦνε μιὰν ὁποια καὶ ἂν εἶναι αἰτία, γι' αὐτὰ τὰ περίεργα φερσίματα· καὶ ἔτσι γεννήθηκαν, γιὰ νὰ ξηγήσουν αὐτὲς τῆς συνήθειες, ἀναρίθμητοι θρύλοι, γιορτὲς καὶ ἱστορίες. Ἀπὸ ἄλλη μεριά πιστεύανε αὐτὲς τῆς χοντροπαράξενης πράξεως που εἶχανε τὴ συνήθεια νὰ ἐχτελοῦν κατὰ τὶς γιορτὲς που χρειάζονται, γιὰ τὴ λατρεία τους καὶ τὶς κρατήσανε σὲ ἓνα ἀχώριστο μέρος τῆς θρησκείας τους» — Ἴδου μιὰ φλυαρία που περιφρονεῖται καὶ εἶμαι βέβαιος πως οὐδε μιά στιγμή δὲ θὰ πάρει κανεὶς τὸ Lobbeck σὲ σοβαρὰ. Αἰστανόμαστε κατὰ πολὺ διάφορο ὅταν ἐξιστοῦμε τὴν «ἐλληνικὴν» ἰδέαν, που σηματοῖσαν ὁ Winckelmann καὶ ὁ Goethe καὶ που ἀναγνωρίζουμε τὸ ἀσυμβίβαστό τῆς μ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο ἀπ' ὅπου γεννιέται ἡ διονυσιακὴ τέχνη — μὲ τὰ ὄργια. Εἶμαι πράγματι βέβαιος πως ὁ Goethe θ' ἀπόκλειε, ὡς ἐκ τῶν ἀρχῶν του, μιὰ ἰδέαν ἀνάλογη τῶν πιθανοτήτων τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς. Συνεπῶς ὁ Goethe δὲν καταλάβαινε τοὺς Ἕλληνες. Γιὰ τὸ δὲν εἶναι παρὰ μόνον ἀπὸ τὰ διονυσιακὰ μυστήρια, ἀπὸ τὴν ψυχολογία τῆς διονυσιακῆς κατάστασης που ἐκφράζεται ἡ θεμελιώδεια πραγματικότητα τοῦ ἐλληνικοῦ ψυχόρμητου — ἡ «θέλησή του τῆς ζωῆς». Τὶ πρᾶμα ἐξασφαλιζότανε ὁ Ἕλληνας μ' αὐτὰ τὰ μυστήρια; Ἡ αἰώνια ζωὴ, ἡ αἰώνια ἐπαναστροφή τῆς ζωῆς· τὸ μέλλον ὑποσχεμένο καὶ ἀγιασμένο στὸ παρελθόν· ἡ θριαμβευτικὴ ἐπιβολὴ τῆς ζωῆς πᾶνω ἀπὸ τὸ θάνατον καὶ τὴν ἀλλαγὴν· ἡ ἀληθινὴ ζωὴ ὡς ἀθροιστικὴ ἐξακολουθήση ἀπὸ τὴν τεκνοποιῖαν, καὶ ἀπὸ τὰ μυστήρια τοῦ γένους. Γι' αὐτὸ τὸ σύμβολο τοῦ γένους εἶτανε γιὰ τοὺς Ἕλληνες τὸ σύμβολο κατ' ἐξοχήν, ἡ ἀληθινὴ βαθειὰ σημασία σ' ὅλη τὴν ἀρχαία πίστη. Ὅλες οἱ λεπτομέρειες τῆς τεκνοποιῖας, τῆς ἐγκυμοσύνης, τῆς γέννησης, ξυπνοῦνε τ' ἀνώτερα αἰσθήματα καὶ τὰ πῶ σοβαρὰ. Στὴν ἐπιστήμη τῶν μυστηρίων, οἱ πόνοι εἶναι ἀγιασμένοι, «ἡ ἐργασία τῆς γένας» ἔκανε ἱερὸν τὸν πόνον — ὅτι εἶναι δημιουργία καὶ αὐξηση, ὅτι ἐξασφαλίζει τὸ μέλλον, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ πονεῖ. . . . . Γιὰ νὰ ὑπάρχει ἡ αἰώνια χαρὰ τῆς δημιουργίας, γιὰ νὰ ἐπιβάλλεται μονίχη τῆς αἰώνια ἢ θέληση τῆς ζωῆς πρέπει κίολας νὰ ὑπάρχουνε «καὶ οἱ πόνοι τῆς γένας». . . . . Ἡ λέξη Διόνυσος σημαίνει ὅλα αὐτὰ· δὲ γνωρίζω ὑψηλότερο συμβολισμὸν ἔξω ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἐλληνικὸν συμβολισμὸν τῶν διονυσιακῶν γιορτῶν. Κατὰ κείνον, τὸ βαθύτερον ἐνστικτὸ τῆς ζωῆς, ἐκεῖνο τῆς ζωῆς

που θάρσει, της αιώνιας ζωής είνε ξηγημένο μ' έναν τρόπο θρησκευτικό— ο δρόμος ο ίδιος της ζωής, ή δημιουργία, ως ο ίδιος δρόμος . . . . Μόνον ο χριστιανισμός είναι που με το μίσος που έχει κατά βάθος *έναντίο* της ζωής, έκανε τη διάκριση του γένους, κάτι το άνηθικό· ορίζει λάσπη άπάνω στην αρχή της ζωής, άπάνω στον πρώτο όρο της ζωής μας.

Ο ΓΟΕΤΗΕ — Γεγονός, όχι της Γερμανίας, παρ' της Εύρώπης· μεγαλόπρεπη απόπειρα να νικήσει τον δέκατο-όγδοο αιώνα με μιá επιστροφή στη φυσική κατάσταση, με μιá προσπάθεια να άνυψωθεί στην φυσικότητα της *Αναγέννησης*, μ' ένα τρόπο έξαναγκασμού που έξασκήθηκε σ' αυτόν τον ίδιο από τον αιώνα. — Ο Goethe, είχε μαζί του τα δυνατότερα ψυχόρμητα· την αισθηματικότητα, την ειδωλωλατρεία της φύσης, τον αντίστοιχο, τον ιδεαλισμό, το μη πραγματικό και την επαναστατική όψη του — (αυτή ή όψη του δέν είναι παρά μιá μορφή του μη πραγματικού). Πρόστρεξε στην ιστορία, στις φυσικές επιστήμες, στον άρχαιο όπως και στο Σπινόζα, και πριν απ' όλα στην πρακτική έπισημοσύνη· χάραξε γύρω του πολύ καθορισμένους όρίζοντες· μακριά από το να τσαβηχτεί από τη ζωή βυθίστηκε στη ζωή· δέν υπήρξε μικρόψυχος, και όσο του εΐτανε δυνατό, δέχτηκε όλες της εύθύνες. *Έκείνο που ήθελε εΐτανε ή όλότητα*· πολέμησε το χωρίσμα του λογικού και της ήδυπάθειας, του αισθήματος και της θέλησης (— κηρυγμένη στην πιο άποκρουστική σχολαστική φιλοσοφία του Kant, του αντίποδου του Goethe)· πειθαρχήθηκε για να φτάσει στο άκαίριο όν· *γέννηκε* ό έαυτός του. . . . Ο Goethe, στο μέσο ενός αιώνα άνύπαρχτων αισθημάτων εΐτανε ένας πεπεισμένος πραγματιστής· άνεγνώριζε ότι είχε συγγένεια μαζί του σ' αυτό το σημείο — δέν υπήρξε στη ζωή του μεγαλήτερο γεγονός από αυτό το cas realissimum που όνομαζότανε Ναπολέοντας. Ο Goethe άντε-λαμβανότανε έναν άνθρωπο δυνατό, αξιο για όλα τα πράγματα της φυσικής ζωής. Ο ίδιος έχοντα· ύποχείριο καλά τον έαυτό του, σεβόμενος την ίδια του άτομικότητα, μπορώντας να ριψοκινυνέψει, να χαρεί πλέρια τη φύση σ' όλο της τον πλούτο και την έχταση, άρχετα δυνατό για τη λευτεριά· άνθρωπος άνεχτικός, όχι από άδυναμία μα από δύναμη, γιατί ξέρει ακόμα να έπωφελεΐται απ' ότι θα εΐτανε ζημία των μέτρων φύσεων· άνθρωπος για τον όποιο δέν υπάρχει τίποτε άπαγορευμένο, έξόν μόνο από την άδυναμία που όνομαζείται, άρετή ή κακία . . . . Ένα τέτοιο *λεύτερο* πνεύμα, παρουσιάζεται στο μέσο του σύμπαντος σέ μιá εύτυχη και εύπιστη μοιρολατρεία, με την πίστη πως δέν είναι καταδικάσιμο παρ' εκείνο που υπάρχει μοναχό του και πως στο σύνολο, το κάθε τι καθορίζεται και καταφύσκει. *Δέν άρνιέται* *πιά* . . . . *Άλλά μιá τέτοια πίστη είναι άνώτερη απ' όλες τις δυνατές. Την έχω βαφτισμένη με τόνομα του Διόνυσου.*

(Μίτσο. Κ. Π.)

ΑΠ' ΤΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

— Κατόπι από τον πόλεμο, δέ φαίνεται να είναι λαμπρή ή φιλολογική δημιουργία στην Εύρώπη, ούτε τα πνεύματα πιά ίκανά να δεχτούνε τίποτα το άπόλυτο διανοητικό. Ύστερα από τα γεγονότα των τελευταίων χρόνων, οι περισσότεροι αφήνουντας κάθε λεπτότερη και μεταφυσικότερη ποίηση, γυρνούνε προς τη λογική και προς τη σκέψη την πρακτική, εκφράζοντάς την και όλες με την πιο άπλη της άποψη, και δίχως καμιά ξεχωριστή ζωή να υπάρχει μέσα. Γενικά στην Εύρώπη, δέ μοιάζει να προπαρασκευάζεται καμιά γενεά για κάποια καινούρια πάλι κατεύθυνση του πνεύματος. Τα περισσότερα ποιητικά βιβλία που βλέπουμε το φώς, έχοννε θέματα τον πόλεμο, τη Γαλλία, τα κανόνια. Κι απ' όλα τα έργα, πολύ λίγα κάπως ξεχωρίζουνε χωρίς όμως και τούτα ναχουνε καμιάν αξίωση σοβαρά φιλολογική. Ίσως άργότερα όμως, μείνει στα πνεύματα ή ιδέα του πολέμου και της τωρινής κατάστασης· και δημιουργηθή και πάλι κάτι πολύ καλύτερο απ' ότι βλέπουμε να συμβαίνει τώρα. Μα δυστυχώς, αυτή ή σιασμοσύνη δέ δείχνει να τρέφει τίποτε άλλο απ' ότι φαίνεται.

— Πράγματι, όσες λέξεις μεταχειριστήκανε μερικοί καλοσυνείδητοι νεοέλληνες συγγραφείς για να πλουτιστεί όσο μπορεί το λεξιλόγιο της χρησιμοποιούμενης δημοτικής, φαίνεται σιγά σιγά να ξεχνιούνται και να μένουνε λέξεις περασμένης γενεάς χάρις στους σημερινούς λόγιους μας που τίποτα άλλο δέν κάνουνε παρ' να μās ξαναμασούνε τις ίδιες λέξεις με τις πιο άπλές τους σημασίες. Πόση *ανάγκη* έχουν αυτοί οι άνθρωποι να δημιουργήσουνε νέα αισθήματα, φαίνεται από τούτο το χαρακτηριστικότερο. Κ' έτσι, για να γερεύουμε τις λέξεις άναγκαζόμαστε να προστρέχουμε στα παλιά βιβλία και στα δημοτικά τραγούδια, και ούτε μιá καινούρια τέτοια κι ούτε μιá παρμένη απ' άλλου δέ μπορούμε να διακρίνουμε σέ κείνα τα έργα που μās φουρνίζουνε τα άφελή άθηναϊκά περιοδικά. Φαίνεται ή εργασία των λόγιων πιά γίνεται να γράφουνε για να γεμίζουνε φύλλα, χωρίς να δίνουνε κι αυτοί καμιά ιδιαίτερη σημασία στο έργο τους, ούτε λογαριάζοντάς το στα σοβαρά για φιλολογικό. Γιατί αν εΐταν έτσι, πιστεύω να μās δείχνανε κάτι πιο εύσυνεόδητο, και διαλεμένο και με περισσότερη προσοχή στη φράση και στο διάλεγμα των λέξεων.

— Περιοδικά, βλέπουμε πολλά. Από έποψη όμως όλης, ότα είναι κυριολεκτικώς άδεια. Αν θελήσει κανείς να το ξεκοσκινήσει, κάτι ελάχιστο θα μείνει, αν κι αυτό είναι άπίθανο. Κάθε μέρα μās άγγέλλουνται κ' άλλα, όλα όμως, μπορεί κανείς να πεί, της ίδιας άθηναϊκής σχολής, χωρίς να παρουσιάζουνε τίποτα το καλύτερο από τα προηγούμενά τους. Ηρθανε στιγμές που μακαρίσαμε τα «Παναθηναϊα» και τους «Νουμάδες» της πρώτης περιόδου, γιατί σ' εκείνο, αν τυχόν κ' είχαν άλλες έλλειψεις, επειδή εΐταν σ' έποχή που δέν είχε έδραιωθεί ή γλώσσα ή κοινή, όπόσο είχαν άνάμεσό τους άνθρωποι που άγάτησαν την εργασία τους και που δουλεύανε με θυσίες για την καλλιτέρευσή του. Γιατί επί τέλους, αν δέν υπήρχαν μεγάλα ταλέντα άνάμεσό τους, εΐταν άνθρωποι εύγενικοί και μορφωμένοι· και τούτα λείποννε σήμερα από μās.

— Στην προσεχή σύγκλιση της βουλής, θα υποβληθεί το νομοσχέδιο για τη νεοελληνική άκαδημία. Επί τέλους, θα υπάρχει κ' ένα μέρος για να στεγάζονται τα γράμματα στην Ελλάδα επισήμως. Θα δούμε όμως πόσο θα μπορεί να προκόψει και πόσο θα εργάζεται καλά· οι τώρα που πήραν το άριστείο, οι «άκαδημαϊκοί», άραγε θα εκλέξουνε για συντρόφους τους όλους τους απόμαχους της λογοτεχνίας, ή θα φροντίσουνε να εκλέξουνε κάπως άπό τους πιο ζωντανούς; Εν πάσει περιπτώσει, είναι ένα βήμα, κι ως μην προχωρεί καθόλου, είναι μιá άόριστη χειρονομία, μέσα στο Ρωμαϊκό, αυτή ή ίδρυση.

— Κάτω στη 'Αθήνα, μεγάλος θόρυβος γέννησε φαίνεται, γιά τὰ «Πίσω ἀπό τὰ Κάγκελα» τοῦ κ. Δ. Ταγκόπουλου, ὡς φιλολολικο ἔργο. Εἶναι τὸ μόνο που φέτος παινέθηκε καὶ ξαναπαινέθηκε, καὶ γράφαν ἄρθρα καὶ κριτικές. Ὡς φαίνεται, θὰ εἶναι τὸ καλύτερο ἔργο τῆς ἐτοχῆς γιὰτι ὄλο γι' αὐτὸ μιλοῦνε. Τί ἔχουμε νὰ δοῦμε ἀκόμα!

— Ὅσοο, πάντα στὴν 'Αθήνα, σιὰ ἀσιεῖα περιοδικὰ μας, δὲ μποροῦνε νὰ λείψουνε τὰ ἄνοστα καὶ ξεθωριασμένα πάθη τῶν ἐκδοσιῶν καὶ τῶν καταγινόμενων· δὲ μποροῦνε νὰ πάρουνε οἱ σάχλες που μᾶς ἀπελπίσανε τόσες φορές. Βλέπουμε ἀνθρώπους, περασμένης ἡλικίας, νὰ κάθονται νὰ καταγίνονται μὲ τὸν τάδε ἢ μὲ τὸν τ δε, προσπαθώντας νὰ πάνε κόντρα μ' ὄλους. Καὶ φιλονικεῖες σπιτικές που οὔτε καν φαίνεται κανεὶς πως εἶναι φιλολογικὲς· πιότρο γυναικωκαυγάδες. Τέτοιες εἶναι οἱ ἐπισημότερες φιλολογικὲς μᾶς ἐριδες.

— Μ' εὐχαρίστησι εἶδαμε στὸ τελευταῖο «Βωμό» πως μαζὺ μὲ λογοτεχνικὸ περιοδικό, θὰ εἶναι καὶ περιοδικὸ τῆς 'Επιστήμης τῶν Γραμμάτων, κάτω ἀπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Μ. Φιλήγγα. Αὐτό, πολὺ καλὸ, γιὰτι, τώρα τελευταῖα, ἀπὸ τὸν καιρὸ που σκαπάζανε οἱ πρωτεργάτες τῆς φιλολογίας μας γιά γλωσσολογικὰ ζητήματα, ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς λόγιους, ἀρῆνεί τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ ὀρθὴ γραμματικὴ, καὶ ἀρχίζει νὰ γράφει μὲ ἄτοια γραμματικὴ βρεθεῖ. Αὐτὴ ἢ μεγάλη ἄλλοινη ἔπρεπε νὰ διορθωθεῖ, ὑπάρχει ἕνα μέρος συγγραφέων, που παραμελώντας κάθε γλωσσικὸ κανόνα, ἀνακατόνει στὴ γλώσσα τους, λογῆς λογῆς τύπους, καὶ ἔκφρασεις καὶ λέξεις που δὲ σέκουονται οὔτε εἶναι γιά νὰ σταθῶνε ποιέες. Ἐπρετε γιὰ αὐτὴ ἢ κατάσταση νὰ πάρει, γιὰτι καθὼς πᾶμε φτάνομε στὴ μέση γλώσσα που σήκαε τὰ νεῦρα τοῦ Ψυχάρη. Λίγοι εἶναι σήμερα που ἀκολουθοῦνε μιὰ ταχικὴ γραμματικὴ· πρέπει ὅμως ὀριζμένα νὰ μιμοῦμαστε σ' οὗτὸ τὸ ζήτημα, ἐκείνους που εἶναι φασαϊκοὶ ὀπαδοὶ τῶν κανόνων. Οἱ κ. γλωσσολόγοι, τόσον καιρὸ γιὰτι δὲ μιλήσανε γι αὐτὴ τὴ περιφρόνησι;

— Φαίνεται πως ὀρμιστήκαε ὄλο οἱ φιλολογοῦνε·ς νὰ μὴν ἀνοῖξουνε ποτέ; τὸ στόμα τους; νὰ μιλήσουνε γιά κανένα που πέρασε καὶ πέθανε, γιά κανένα που ἐργάστηκε στὴν περασμένη γενεά. Αὐτὴ ἢ ἐργασία σέμας λείπει ὄλοτελα. Κάθε συγγραφῆς μετὰ τὸ θάνατό του ξεχνιέται καὶ κανεὶς δὲ βρίσκειται νὰ σημειώνει δυὸ λόγια γιά κείνον, λίγα χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του. Ἐχουμε ἐργασία που θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ μελετηθεῖ καὶ πρόσωπα γιά τὰ ὀποῖα θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πεῖ ἄσπικτὰ πράματα. Εἴμαστε ἄραγες τόσο πολὺ ἐπισκολλημένοι μὲ τὴ δημιουργία καὶ δὲ βρίσκουμε καιρὸ γιά τέτοια πραχτικώτερη καὶ ὀφελιμώτερη δουλειά;

Πῶς ἀπαιτοῦμε νάρθει ὁ κριτικός, ἀφοῦ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν ἐργαζόμαστε ἀποτελεσματικώτερα γι αὐτὸ τὸ σκοπὸ μὲ τὰ μέσα που διαθέτουμε;

Κάπου ἔγραφε ὁ Sainte Beuve, πως τὸ καλύτερο που ἔχει νὰ κάνει κανεὶς στὸ θάνατο ἑνὸς μεγάλου συγγραφέα, εἶναι νὰ καθορίσει τὸ ἔργο του σις γενιζότερες γραμμές, νὰ τὸ κριτᾶξει, νὰ κρίνει τὸ σύνολό του, δείχνοντας μονάχα τὸ δρόμο τῆς ἐρμηνείας καὶ τῆς κριτικῆς του. Βέβαια, ὄλοι οἱ δικοὶ μας που δὲν ἔχουνε μελετηθεῖ δὲν εἶναι νεκροὶ τοῦ σήμερα· μὰ κάνει τὸ ἴδιο, γιὰτι ἔξὸν ἀπὸ λίγους ὄλοι εἶναι ἀξέπιαστοι καὶ ἢ ἐργασία ἀπάνω τους; δὲν ἄρχισεν ἀκόμα. Μιὰ συστηματικὴ κριτικὴ τέτοια, δὲ θάτανε πολὺ πιὸ ὀφελιμη παρὰ κάθε εἶδους μέτρια δημιουργία; Πότε θὰ τὰπολάψουμε αὐτό;

— Στὸ ἐρχόμενο φυλλάδιό μας θάχουμε μιὰ κριτικὴ μελέτη τοῦ σανεργάτη μας κ. Ἀντωνῆ Γαλιόρη γιά τὸν ποιητὴ Γρυπάρη. τὴ μελέτη αὐτὴ θὰ τὴν ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλες τοῦ ἴδιου εἶδους γιά τοὺς κυριώτερους ποιητῆς καὶ πεζογράφους μας, συγχοιρινούς καὶ μὴ.

ΑΙΜ. ΝΙΚ. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΣ